

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Střetávání křesťanství a islámu v průběhu
křížových výprav**

Jakub Wischin

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program: Historické vědy

Studijní obor: Obecné dějiny

Bakalářská práce

**Střetávání křesťanství a islámu v průběhu
křížových výprav**

Jakub Wischin

Vedoucí práce:

PhDr. ThLic. Drahomír Suchánek Ph.D. Th.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeská univerzita v Plzni

Plzeň 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Plzni dne 24.4 2014

.....

Tímto bych chtěl poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce PhDr. et ThLic. Drahomíru Suchánkovi, Ph. D. et Th. D. za jeho odborné rady a vedení.

Dále bych chtěl touto cestou poděkovat své rodině a přátelům za jejich dlouhodobou podporu.

Obsah

1	ÚVOD	1
2	POZADÍ KŘÍŽOVÝCH VÝPRAV	4
2.1	Islám a křesťanství	4
2.2	Idea křížových výprav	8
2.3	Sociální složení	11
2.4	Situace ve Svaté zemi před příchodem křižáků	14
3	KLÍČOVÉ UDÁLOSTI	17
3.1	První křížový výprava a dobytí Jeruzaléma	17
3.2	Založení křižáckých států	20
3.3	Neúspěch druhé křížové výpravy	23
3.4	Saladin a džihád	24
3.5	Znovudobytí Akkonu	26
4	POSTUPNÉ VYTLAČENÍ KŘÍŽÁKŮ	29
4.1	Změna charakteru výprav	29
4.2	Fridrich II.	31
4.3	Snahy „svatého“ Ludvíka IX.	34
4.4	Konečné vyhnání křižáků	36
5	DŮSLEDKY KŘÍŽOVÝCH VÝPRAV	39
5.1	Vztahy mezi muslimy a křesťany	39
5.2	Kulturní přínosy	41
5.3	Proměna západní církve	43
5.4	Sjednocení islámského světa	46
6	ZÁVĚR	49
7	SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY	51
7.1	Prameny	51
7.2	Monografie	51
7.3	Studie	52
8	RESUMÉ	54

1 ÚVOD

Fenomén křížových výprav je bezesporu jedním z nejdůležitějších mezníků středověku. Zná ho téměř každý a jeho studiu zasvětilo život mnoho významných historiků nejrůznějších národností a vyznání. V současné době se setkáváme s všeobecným názorem, že šlo o hrdinský boj proti pohanským muslimům, kteří ohrožovali celý křesťanský svět, ale často se zapomíná na krutosti, které se při této Svaté válce mezi oběma stranami odehrály i na fakt, že období křížáckého působení na Blízkém východě neobnášelo pouze boj, ale i chvíle, které vyplňovalo relativní soužití křesťanů a muslimů.

Cílem této bakalářské práce je postihnout a analyzovat problematiku vývoje vzájemných vztahů mezi islámem a křesťanstvím na pozadí nejdůležitějších událostí křížových výprav v letech 1095-1291. Ve své práci se zabývám pouze křížovými výpravami, které dorazily do Svaté země, případně do Egypta a měly přímý vliv na vývoj vztahů mezi oběma společnostmi. Na konci práce se také snažím posoudit důsledky křížácké přítomnosti v Palestině.

Práci jsem rozdělil do čtyř kapitol, které dále člením pro přehlednost na několik podkapitol. V úvodní kapitole se snažím uvést do kontextu popsáním stavu, ve kterém se křesťanství a islám nacházelo před vyhlášením první křížové výpravy a vztahy mezi západními a východními křesťany, protože právě žádost byzantského císaře se stala záminkou reformnímu papeži Urbanovi II. pro vyhlášení ozbrojené výpravy ve jménu Boha, která měla za cíl osvobodit východní křesťany od muslimské nadvlády a předněji osvobodit Jeruzalém. Rovněž zde řeším formování idey křížových výprav, která prošla během celého fenoménu řadou velkých změn a také popisují sociální složení, kde se soustředím na důvody, které vedly prostý i urozený lid opustit svou vlast a vydat se na nejistou cestu na Východ.

Druhou kapitolu jsem nazval Klíčové události a řeším zde v zásadě první tři křížové výpravy. První křížová výprava dosáhla obdivuhodného úspěchu, když roku 1099 dobyla Jeruzalém a následné masakry spáchané na muslimech se zaryly do paměti celé tehdejší společnosti. Rovněž založení čtyř latinských panství na Blízkém východě a předně znovuzpřístupnění Svatých míst pro latinské i ortodoxní křesťanstvo mělo dopady na obě zkoumaná společenství. Až první úspěchy islámského vojevůdce Zengího měly za následek vyhlášení další křížové výpravy, která však fatálně selhala před branami Damašku. Velký prostor v této kapitole věnuji Saladinovi a jeho pojetí Svaté války proti křižákům, která vyvrcholila islámským triumfem při bitvě u Hattínských rohů a následnému dobytí Jeruzaléma. V třetí křížové výpravě analyzuji hlavně interakci mezi Saladinem a Richardem I. Anglickým, neboť oba tyto přední vojevůdci vzájemně odlišných společenství získali respekt a uznání svých nepřátel, a proto byly důležití pro zkoumanou problematiku.

V předposlední kapitole ukazují změnu, kterou prodělal charakter křížových výprav a dále jsem se rozhodl více soustředit na dvě důležité osoby v kontextu vývoje vztahů mezi křesťanstvím a islámem. Panovník Fridrich II. byl pro tuto problematiku velice zajímavý svým pozitivním vztahem k muslimům a také paradoxem křížové výpravy vedené exkomunikovaným panovníkem, což zpochybňuje církevní pojetí idey kruciát. Dále jsem zvolil Ludvíka IX., který byl už za svého života považován za svatého, a proto jeho neúspěchy ve Svaté zemi výrazně poznamenaly další pokusy o vyhlášení expedic na pomoc křižáckým státům na Blízkém východě. Tato pasivita Západu napomohla konečnému triumfu islámu a vyhnání křižáků ze Svaté země.

Nakonec shrnuji vývoj vztahů křesťanů s muslimy a poukazuji na změny, které prodělaly, a rovněž analyzuji kulturní výměnu, která souvisela se zdomácněním některých křižáků žijících na Východě. Také se zde

snažím zhodnotit proměnu západní církve a postupné sjednocení islámského světa.

Pro sepsání bakalářské práce jsem se snažil pracovat s českou i cizojazyčnou literaturou, která by mi poskytla komplexní pohled na zkoumanou problematiku z obou stran. K pochopení křížových výprav z islámské perspektivy bych chtěl předně zmínit knihu *The Crusades, Islamic perspectives* od anglické profesorky Carol Hillendbrand, která velice přehledně shrnuje východní názory na křížáky během celého jejich působení na Blízkém východě. Dále jsem čerpal z úryvků islámských kronikářů, které ve své knize *Křížové výpravy očima arabských kronikářů* vybral a chronologicky seřadil Francesco Gabrieli. Z dobových pramenů bych rovněž rád zmínil *Knihu zkušeností arabského bojovníka s křížáky* sepsanou arabem Usámou ibn Munkizem, který zažil průběh křížáckého působení v Palestině až do „tragédie“ u Hattínu roku 1187. Ačkoliv jsou jeho popisy někdy značně přehnané, lze si z nich udělat dobrou představu o muslimském názoru na křížáky. Pro západní pohled jsem čerpal především ze *Svatých válek, Dějiny křížových výprav* Christophera Tyermana, které velice komplexně a v širokých souvislostech analyzují zkoumanou problematiku. Dále bych zde chtěl uvést především třísvazkovou *A History of the Crusades* Stevena Runcimana, *Křížáci ve svaté zemi* od Miroslava Hrocha a Věry Hrochové a v neposlední řadě *Contesting Crusades* Normana Housleyho. Rovněž mi byly velice užitečné některé odborné studie ze sborníku *Cultural Encounters during the Crusades*.

V práci postupuji progresivně, přičemž analyzuji vývoj zkoumaného tématu na pozadí událostí v chronologickém sledu. Ke zpracování látky využívám předně nepřímé metody, která mi umožnila vymezit se vůči pramenům na základě názorů předních historiků. Rovněž se v práci snažím pomocí konkrétních příkladů ukázat obecné závěry, k čemuž mi posloužila metoda indukce.

2 POZADÍ KŘÍŽOVÝCH VÝPRAV

2.1 Islám a křesťanství

Situace křesťanského světa před začátkem křížových výprav byla velice vzdálena klidnému stavu. V Evropě vznikl konflikt mezi církevní a světskou mocí nazývaný boj o investituru. Důvodem sporu byla snaha církve o praktickou nezávislost na moci panovníka, přičemž šlo o říšská práva při volbě nového papeže a hlavně pravomoc nad obsazováním církevních úřadů skrze obřad investitury.¹ Tomu se samozřejmě panovníci² v čele s římským císařem Jindřichem IV. snažili zabránit zvolením vzdoropapeže i vojenskou cestou, neboť jejich moc vycházela z ovládnutí církve. Křížové výpravy byly využívány církví nejen pro znovuzpřístupnění svatých míst a osvobození východních křesťanů od nevěřících, ale i jako prostředek pro ukázkou moci reformních papežů a zvýšení jejich prestiže. Tento spor byl ukončen až kompromisem roku 1122 a utvářel zejména pozadí první křížové výpravy, v níž figuroval Řehořův nástupce Urban II., mezi jehož nejvýznamnější činy patří právě vyhlášení první křižáky.³

Dalším důležitým aspektem křesťanství 11. století byla změna vztahu mezi západními křesťany latinského vyznání s centrem v Římě a východními křesťany ortodoxního ritu v Konstantinopoli. Pro tento problém je důležitý rok 1054, kdy nastalo schizma v důsledku vzájemné exkomunikace konstantinopolského patriarchy a římského papeže. Podstata schizmatu spočívala primárně v rozdílech, které se mezi těmito vyznáními v průběhu času vznikly. S tím souvisela i otázka Boží trojice. Obě církve se neshodly v problematice „filoque“, neboli „i Syna“, což bylo přidáno k západní formulaci vyznání víry. To nicméně nebyli ochotni přijmout křesťané východní, kteří dosud zůstávali u formulace, že Duch svatý

¹ MAYER, Eberhard, Hans, *Dějiny křížových výprav*. Praha 2013, s. 14.

² Francouzský a anglický král.

³ TYERMAN, Christopher, *Svaté války. Dějiny křížových výprav*, Praha 2012, s. 16-17.

vychází pouze z „Boha Otce“ a nikoliv Syna.⁴ Tento rozkol neřešil jen vyznání víry, ale také se přenesl do politického spektra, kde vyvstala otázka, zda má římský papež nebo kterýkoliv jiný církevní hodnostář právo doplňovat formulace vyznání víry obecné církve, které bylo kdysi schváleno zástupci Východu i Západu. Dále tu byl fakt, že Řím si chtěl nárokovat vládu nad celým křesťanstvem, což se v první polovině 11. století projevilo hlavně v mocenském zápase o byzantskou část jižní Itálie, která posléze přešla díky normanskému vpádu pod jurisdikční nadvládu papežství.⁵

Mimo jiné se vytvořily i nejrůznější odlišnosti v obřadech a praktikách církevního života. Východní církev kupříkladu neuznávala celibát, jenž byl ostře prosazován na západě, zato však zakazovala holení duchovních a trvala na nutnosti přípravy hostií z kvašeného chleba. Křesťanství zde bylo šířeno za pomoci národních, popřípadě kmenových jazyků, což byl důvod, proč byly podporovány překlady náboženských textů a Bible. Oproti tomu na západě byla při bohoslužbách i jakýchkoliv jiných církevních obřadech povolena vedle latiny pouze řečtina. Tyto rozdíly spolu s výše zmíněnými událostmi charakterizovaly často konfliktní vztahy uvnitř křesťanského světa před vypuknutím křížových výprav, a i když rozhodně nelze mluvit o jednotném křesťanstvu, byla to právě žádost byzantského císaře, která se stala záminkou pro vyhlášení křížové výpravy, již se podařilo dobít místo Kristova rodiště.⁶

Cílem křížových výprav se stala Svatá země, která byla pod kontrolou muslimů, vyznávajících islámské náboženství. Tato východní víra byla založena na učení politického a náboženského vůdce proroka Mohameda. I zde se nacházel boj proti nevěřícím, označovaný jako malý džihád, který patřil k základním rysům islámské víry a byl povinný pro všechny muslimy.⁷ Svatá země, jež se stala hlavním dějištěm křížových výprav, byla původně

⁴ MAYER, s. 14-15.

⁵ HROCH, Miroslav, HROCHOVÁ, Věra, *Křižáci ve Svaté zemi*, Praha 1996, s. 24-25.

⁶ HROCHOVÁ, Věra, *Křížové výpravy ve světle soudobých kronik*, Praha 1989, s. 14.

⁷ TYERMAN, *Svaté války. Dějiny křížových výprav*, s. 59.

kontrolována Byzantskou říší až do arabské expanze v 7. století, která definitivně změnila podobu Předního východu a celého Středomoří, kdy započal proces islamizace tohoto regionu.⁸ Muslimský svět se v následujícím období vyznačoval svou rozdrobeností, danou vznikem mnoha nejednotných celků, které mezi sebou neustále soupeřily o moc, což byl pravděpodobně jeden z faktorů pro počáteční úspěchy křižáků.

Obyvatelé Svaté země předtím přijali ve své většině křesťanství, i když lze na tomto území mluvit spíše o křesťanských herezích v podobě nestoriánů, či monofyzitistů,⁹ kteří se s ortodoxním církevním učením rozcházeli v otázce Kristovy podstaty. Také přítomností patriarchy v Jeruzalémě a Antiochii se stali nábožensky značně nezávislí na Byzancii. Právě tito heretici tvořili většinu křesťanstva ve východních provinciích Byzantské říše, která se vůči nim snažila uplatňovat tvrdá opatření.¹⁰ Proto se nelze podívat jejich neutralitě při arabském vpádu, během něhož muslimské dobyvatelé často vítali jako osvoboditele a dokonce s nimi v některých případech i spolupracovali. Protože Arabové neprosazovali ideu jednotné víry a přijmout islám nutili pod hrozbou smrti pouze pohany, dovolili místním křesťanům jako zástupcům „lidu Knihy“, aby si ponechali své náboženství a umožnili jim provozovat s jistými omezeními jejich kultovní zvyky.¹¹ Do popředí islámu se následně dostal rod Abbásovců s centrem říše v „městě míru“ Bagdádu, jemuž vládl chalífa, který ve své osobě ztělesňoval světskou i náboženskou moc. Jednota islámského světa byla vážně narušena po roce 661 rozkoem mezi přívrženci ortodoxního učení sunna a konkurenčního učení ší'á, do jehož čela se roku 909 dostal rod Fátimovců¹² založením vlastního chalífátu.¹³ Ten po ovládnutí Egypta dosadil v městě Káhira dalšího chalífu, který nyní stál proti bagdádkému.

⁸ TYERMAN, Christopher, *Crusades. A Very Short Introduction*, Oxford 2005, s. 57.

⁹ Na jihu v Egyptě se jim dostalo názvu Koptové, kdežto na severu se k této herezi připojila arménská církev a křesťanské obce v Sýrii, kde se setkáváme s označením Jakobité.

¹⁰ RUNCIMAN, Stevens, *A History of the Crusades. Vol. 1. The First Crusade and the Foundation of the Kingdom of Jerusalem*, Cambridge 1965, s. 6-7.

¹¹ CARDINI, Franco, *Evropa a Islám*, Praha 2004, s. 72.

¹² Jedna z ší'itských skupin.

¹³ MAYER, s. 17.

Původně byl tento konflikt způsoben spory kvůli nástupnickým právům po Mohamedově smrti, přičemž si Fátimovci nárokovali vládu nad všemi muslimy skrze práva potomků jeho dcery Fátimy, ale poté do sporu vstoupily také věroučné rozdíly.¹⁴ Další století se nesla ve znamení vleklých bojů mezi sunnity a šíity, kdy se střídaly u moci a dále narušovaly jednotu islámského světa. Abbásovský chalífát byl v rozkladu a od poloviny 10. století pod kontrolou šíitských Bújovců, což posloužilo jako záminka pro vpád tureckých kmenů v čele se Seldžuky, nově vyznávajícími sunnitskou ortodoxií. Turkům se podařilo prakticky ovládnout Abbásovský chalífát, odkud dále razili svou agresivní politiku vůči egyptským heretikům a Byzanci.¹⁵

Pro islám i křesťanství mělo klíčový význam město Jeruzalém, jelikož se zde nacházela svatá místa obou náboženství. Muslimové přikládali největší význam svatyni Skalní dóm, která byla zbudována roku 689 na hoře, odkud údajně vystoupil Prorok Muhammad do nebe, což se tradovalo na základě 17. súry Koránu. Dále byla na plošině nazývané Harám-aš Šaríf postavena sedmilodní mešita al-Aksá, která uzavírá komplex muslimských svatých míst. Jeruzalém byl pro sunnitské muslimy po Mekce a Medíně nejdůležitějším náboženským místem a jeho role nebyla zanedbatelná ani pro šíity. I když islám pouť do Jeruzaléma nepřikazoval, byla jím doporučována. Oproti tomu křesťanská církev stále častěji ukládala kajícnou pouť do svatého města jako povinnost pro odčinění hříchů. Cílem této cesty se stal výstup k chrámu Svatého hrobu, což bylo umožněno díky respektování náboženských práv křesťanských návštěvníků a dobrými vztahy s fátimovským Egyptem.¹⁶

¹⁴ HROCHOVÁ, s. 17.

¹⁵ RUNCIMAN, *A History of the Crusades. Vol. 1*, s. 59-60.

¹⁶ CARDINI, s. 71-73.

2.2 Idea křížových výprav

Po drtivé porážce od Seldžuků roku 1071 u Mantzikertu a následném oslabení Byzantské říše vyslal byzantský císař na západ poselstvo s žádostí o pomoc v boji proti muslimům, kteří si svým vítězstvím otevřeli cestu do Malé Asie, jejíž velkou část také dobili. Toto selhání východních křesťanů v očích budoucích křížáků ospravedlňovalo zásah Západu, neboť Východ podle nich nezvládl svou roli ochránce křesťanstva.¹⁷ Byzantská poselstva se snažila také zlepšit vzájemné vztahy Východu a Západu. Výrazných úspěchů v diplomatických jednáních bylo dosaženo za byzantského císaře Alexia I. Kommena, který usiloval hlavně o znovudobytí ztraceného území skrze vojenskou pomoc západu ve formě malých oddílů námezdních vojáků, které by císař mohl snadno ovládat. Byzantská říše neměla dostatečně silnou armádu pro úspěšný střet se Seldžuky a následkem vnitřních bojů, které spolu Turci vedli, se situace stala velmi příhodnou pro císařovy plány.¹⁸

Žádost byzantského císaře vyústila ve vyhlášení křížové výpravy 27. listopadu 1095 v památné řeči pronesené reformním papežem Urbanem II. na koncilu ve francouzském Clermontu, kde vyzval lid všech vrstev k odchodu do Svaté země. K vyhovění byzantskému císaři, ačkoliv byly vztahy mezi východní a západní církví značně napjaté, mohla Urbana vést řada důvodů. Kvůli probíhajícímu boji o investituru neměl uznání celého křesťanského světa a východní žádost mohla být nástroj pro upevnění jeho papežské moci proti vzdoropapeži, stejně jako prosazením reformu, o které usiloval. Myšlenka na osvobození Jeruzaléma, který Urban údajně považoval za centrum východní církve,¹⁹ byla pro papeže jistě velmi

¹⁷ RUNCIMAN, *A History of the Crusades. Vol. 1*, s. 64.

¹⁸ MAYER, s. 20-21.

¹⁹ Na názoru, že Jeruzalém tvořil základní kámen Urbanových snah, se shodnou Tyerman i Mayer, přičemž oba připouštějí, že je zde možnost, že Urban viděl ve Svatém městě jakési centrum Východní církve. V této tezi navazují na studie historika J. H. Cowdreye, avšak například Mayer argumentuje, že dobytím Jeruzaléma by papež vytvořil nového rivala pro Řím.

lákavá.²⁰ Tím by jednak upevnil své postavení, ale předněji by pozvedl prestiž celé západní církve. Svaté město mělo pro křesťany 11. století obrovskou duchovní hodnotu a je možné, že si toho byl Urban vědom a při plánování křížové výpravy spoléhal na „přitažlivost“ Jeruzaléma.²¹

Přesný obsah Urbanovi řeči bohužel neznáme, ale jeho přibližné znění můžeme odvozovat z děl čtyř kronikářů, z nichž každý své dílo napsal až s několikaletým odstupem.²² V proslovu nepochybně zazněla výzva pro pomoc východním bratřím od nenáviděných pohanů, kteří znesvěcovali křesťanské svatyně. Papež dále zdůrazňoval význam Jeruzaléma, přičemž popisoval utrpení zdejších poutníků, bohatost svatého města a důležitost jeho získání. Cílem výpravy se stala ozbrojená pouť za osvobození Svatého hrobu a celého křesťanstva. Jeho řeč, přerušovaná dle dobových svědectví výkřiky „Bůh to chce“, se setkala s nečekaným úspěchem a mnozí ihned přijali kříž, který se stal symbolem pro všechny další kruciáty a závazností k účasti na výpravě, jejíž nesplnění mohlo být potrestáno až exkomunikací. Nově zavedený rituál přijetí kříže měl odlišit účastníka od prostého poutníka a začlenit ho do Božího vojska. Dále bylo ustanoveno, že veškerý majetek účastníků bude pod ochranou církve, stejně jako měly být odpuštěny tresty za spáchané hříchy.²³ Následně začala složitá náborová kampaň, která měla zajistit účast velkých feudálů, protože jen oni mohli postavit dostatečně silné vojsko pro splnění papežových ambiciózních záměrů. Sám papež se vydal na roční cestu po Francii, během níž svolával koncily, na kterých kázal křížovou výpravu, což přikázal také místním biskupům a kléru. Mezitím rozesílal listiny s žádostmi všem významným panovníkům, kteří uznávali jeho papežskou autoritu. Přesto chtěl Urban zdůraznit, že za výpravou stojí církev. Proto ustanovil velitelem a svým zástupcem biskupa Adhemára z Le Puy.²⁴

²⁰ MAYER, s. 24.

²¹ HOUSLEY, Norman, *Contesting the Crusades*, Malden 2006, s. 32.

²² RUNCIMAN, *A History of the Crusades. Vol. 1.*, s. 107.

²³ RILEY-SMITH, Jonathan, *The Crusades, Christianity, and Islam*, New York 2008, s. 10.

²⁴ TYERMAN. *Svaté války. Dějiny křížových výprav*, s. 70.

Zajímavý je úspěch chudého mnicha Petra Poustevníka kázajícího kruciátu nezávisle na papeži. Proto se forma i obsah jejich kázání velice lišila. Na rozdíl od Urbanova autoritativního zaměření na svatou válku, pokání a přijetí kříže, se Petr soustřeďoval spíše na apokalyptická učení a nutnosti dobít Svatou zem před druhým příchodem Krista. Kolem osoby tohoto chudého mnicha, který už se údajně jednou o pouť do Svaté země pokoušel, se zakrátko shromáždil velký počet prostých lidí, ale i několik významných šlechticů. Anglický historik Christopher Tyerman dokonce naznačuje, že jeho úspěch při vytvoření vojska dříve, než kdokoliv jiný, svědčí o tom, že musel svá kázání započít ještě před koncilem v Clermontu.²⁵ Dokonce byl v průběhu tažení v Lotrinsku považován za iniciátora celého podniku, a i když jím odstartovaná lidová výprava katastrofálně ztroskotala, sehrál významnou úlohu v rozšíření povědomí o kruciátě, i v samotném náboru.

Ústředním hnacím motivem pro křížové výpravy se stala svatá válka proti nevěřícím v podobě nenáviděného islámu. Musel být nalezen způsob, jak celý podnik legitimizovat a ospravedlnit boje, které se měly odehrát ve jménu náboženství hlásajícího lásku a odpuštění.²⁶ Jako ochránci a vojáci církve posloužila nově vzniklá vrstva rytířů, kteří přísahali chránit křesťanský mír a zvláště pak církevní zájmy. Nutnost změny byla patrná již před první křížovou výpravou, kdy byli reformní papeži nuceni tvořit vlastní vojska. Tudíž se svatá válka stala neodmyslitelnou součástí církve, která však v Urbanově podání znamenala akt pokání a službu samotnému Bohu, ospravedlňující odpuštění veškerých spáchaných hříchů.²⁷ Válka proti nevěřícím nebyla ničím novým a často byla v minulosti využívána jako účinný nástroj pro dosažení církevních zájmů, avšak její inovace Urbanem II. byl jeden z faktorů pro úspěch křížáků.

²⁵ TYERMAN, *Svaté války. Dějiny křížových výprav*, s. 83-85.

²⁶ MAYER, s. 29-30.

²⁷ TYERMAN, *Svaté války. Dějiny křížových výprav*, s. 52-54.

Na osobu křížáka můžeme dnes nahlížet různě, nelze ovšem zcela jasně definovat, zda se jednalo o loupeživé dobrodruhy nebo zbožné rytíře, či náboženské fanatiky. Doboví kronikáři je popisovali jako členy Božího vojska naprosto oddané Kristu a myšlence osvobození křesťanstva, kteří při boji proti pohanskému islámu raději zemřeli, než aby ustoupili, čímž se z nich stali mučedníci a dosáhli věčného spasení. Téměř ve všech kronikách se setkáme se stereotypní idealizací těchto božích bojovníků, přičemž největší prostor dostali pochopitelně vůdcové a další významné postavy kruciát. *„Každý z nich je živou sbírkou rytířských ctností: vzorem síly, obratnosti, statečnosti – pokud ovšem nepatří mezi nepřátele kronikářova pána.“*²⁸ Rozpor nastal již při cestě do Svaté země, kdy údajní boží bojovníci často plenili v oblastech obývanými dalšími křesťany poté, co nad nimi jejich vůdcové ztratili kontrolu. To bylo omlouváno a dáváno za vinu prostým lidovým houfům, které se často přidružovaly ke křížáckým vojskům. Na územích ovládanými muslimy tomu nebylo jinak, a i když bylo toto chování přijímáno a často oslavováno v rámci svaté války proti nevěřícím, většinou postihlo i zdejší křesťany žijící pod islámskou nadvládou. Je ovšem nutné podotknout, že brát kořist bylo v souladu s dobovým způsobem válčení. Podíl na bohatství Svaté země byl ostatně slíben samotným papežem a vítězství v bitvě s bohatou kořistí bylo považováno za akt boží milosti.²⁹ Bylo by chybné se domnívat, že přidáním k výpravě na východ nastal jakýsi zlomový bod v životě každého jednotlivce, kdy se rozhodl opravdu kát ze svých hříchů a stát se ukázkovým křesťanem. Celá historie křížových výprav je poseta zcela opačnými případy.

2.3 Sociální složení

Je doloženo, že vysoké procento odchozích křížáků pocházelo z krajin, které navštívil papež při své cestě Francií. Během pouhých 12 měsíců bylo

²⁸ HROCH, HROCHOVÁ, s. 122.

²⁹ Tamtéž, 126-127.

shromážděno až 70-80 000 lidí,³⁰ kteří opustili své domovy a vydali se za nejistou budoucností na východ.³¹ O účasti na výpravě byl až neočekávaný zájem mezi chudým obyvatelstvem i vyšší třídou společnosti, avšak její realizace s sebou nesla velké finanční nároky. Méně majetní se často k cestě do svaté země přidávali čistě za účelem vykonání poutě do Jeruzaléma, kvůli čemuž museli prodávat veškerý svůj majetek a poté se zde trvale usadit.³²

O motivech odchodu prostých rolníků i urozenějších velmožů panují dnes velké spory, přičemž se historici dohadují, zda byli křižáci motivováni materiálními nebo náboženskými důvody. Z dochovaných listin, které často před svým odjezdem zanechávali, lze usuzovat, že se po splnění přijatého závazku plánovali vrátit, což většina přeživších skutečně udělala, avšak téměř každý započal výpravu s kapitálovými ztrátami. Faktem však zůstává, že odměny nemohly být omezeny jen na duchovní oblast, vzhledem k tomu, že boj proti nevěřícím, ač jako služba Bohu, byl stále službou vojenskou. Následkem relativního uklidňování politických poměrů v Evropě 11. století klesala poptávka po bojové šlechtě, jejímž zdrojem obživy byl pochopitelně meč.³³ Je tedy možné tvrdit, že výzvu ke křížové výpravě a válce proti pohanům tato vrstva společnosti uvítala. Někteří rytíři šli na východ ve snaze zbohatnout a posléze měli v plánu se vrátit, kdežto jiní opouštěli své domovi i s rodinami s úmyslem získat ve svaté zemi léna a trvale se usadit. Není ovšem možné se domnívat, že k odchodu je vedly pouze materiální touhy. Rytířská vrstva se vyznačovala důrazem na čest a zbožnost, což určitě také sehrálo svou roli a představa společenského, náboženského uznání a získání slávy byla jistě lákavá.

³⁰ Samozřejmě nelze odhadnout přesný počet křižáků, kteří se vydali do Svaté země, a jen těžko lze věřit dobovým kronikám, které často udávají obrovská čísla. Například Fulrech z Chartres vypovídá, že počet bojujících křižáků při první výpravě se blížil 600 000. Runciman se ve své knize snaží počty křižáků odhadovat součtem armád jednotlivých velitelů, což argumentuje větší uvěřitelností pramenům, pokud se jedná o menší čísla.

³¹ TYERMAN, *Svaté války. Dějiny křížových výprav*, s. 80-83.

³² HROCH, HROCHOVÁ, s. 14.

³³ TYERMAN, *Svaté války. Dějiny křížových výprav*, s. 81.

Důvody velkých feudálů pro přijetí kříže byly jiné, neboť léna, jež měli a nejistota celého podniku, ač vyhlášeném ve jménu Krista, nemohla ospravedlnit jejich rozhodnutí opustit své državy. Cesta za osvobození Jeruzaléma mohla být řešením, jak se vyhnout složité domácí situaci. To byly případy budoucího velitele jednoho z křížáckých vojsk vévody Roberta Normanského, který tak unikl sporům se svým bratrem, anglickým králem Vilémem II., či lotrinského vévody Godefroye z Bouillonu, jenž se dostal do složitého politického vztahu ke svému lennímu pánu císaři Jindřichovi IV. Řada bohatých knížat chtěla pravděpodobně svou účastí na křížové výpravě naplnit ideál křesťanského vladaře a svými činy se zapsat do dějin, což mohl být případ prvního z velmožů, který odpověděl na Urbanovi výzvu, francouzského šlechtice Raimonda z Toulouse. Dále tu byla ctižádost a nespokojenost příslušníků vládnoucích rodů s jejich domácími úlohami, kteří se k výpravě přidávali v naději na vyšší postavení po dobytí Svaté země.³⁴

Už před křížovými výpravami se poutě ke Svatému hrobu stupňovaly, ačkoliv bylo její vykonání značně riskantní. Tento nárůst poutí, jenž je doložen západními i muslimskými prameny, spojuje dnes řada historiků se zničením kostela Božího hrobu roku 1009 fátimovským chalífou Egypta al-Hákimem.³⁵ Po papežově výzvě odešla značná část prostého obyvatelstva, která se často přidružila pod ochranu křížáckých vojsk. K opuštění svého domova je mohla vést řada různých faktorů. Ke konci 11. se v Evropě odehrálo množství katastrof jako mor, či povodně. Mezi chudými také panovaly hladomory, které pravděpodobně souvisely s růstem populace a neúrodou.³⁶ Život prostých obyvatel byl zkrátka nejistý a vidina nové půdy i svobod popsáné v papežově řeči činily migraci velmi lákavou. Prostý člověk byl snad ještě více ovlivněn církevním učením, které říkalo, že poutí do Jeruzaléma lze smýt veškeré hříchy.

³⁴ HROCH, HROCHOVÁ, s. 128-129.

³⁵ HILLENDBRAND, Carole, *The Crusades. Islamic Perspective*, Edinburg 1999, s. 48.

³⁶ RUNCIMAN, *A History of the Crusades. Vol. 1.*, s. 114-115.

Všechny vrstvy obyvatel spojovala jedna věc, a to křesťanská víra, která se hrála v úspěchu první křižáky, i masové účasti na ní, pravděpodobně největší roli. Právě na víru apelovali kazatelé, kteří verbovali pro jeruzalémský podnik, když líčili krutosti, kterých se Seldžuci dopouštějí na křesťanech ve Svaté zemi.³⁷ Zprávy o hanobení Božího hrobu potvrzoval i byzantský císař Alexios Komnenos, který se pravděpodobně touto cestou pokoušel získat pomoc Západu.³⁸ Lidem byla skrze přijetí kříže nabídnuta cesta ke spáse a možnost smýt tresty za hříchy, kterých se ve svém životě dopustili. Stejně tak byli papežem ujištěni, že celý podnik byl veden v souladu s Božím záměrem a osvobozením Svatého města dosáhnou věčného spasení.³⁹

2.4 Situace ve Svaté zemi před příchodem křižáků

Poměry ve Svaté zemi ke konci 11. století byly díky několika faktorům velmi příznivé pro vpád křižáckých vojsk. Není jisté, zda muslimové tvořili v těchto letech místní většinu, částečně proto, že islamizace zde probíhala velmi pozvolně a nestejně, neboť rané islámské texty zaručovaly „lidu knihy“ náboženskou toleranci.⁴⁰ *„Korán často volá po toleranci a respektu k lidem knihy, kterým je dáno právo svobodného vyznání, svědomí a vykonávání obřadů. Ani Korán nebo Prorok nikdy nenabádali k použití síly, nátlaku nebo manipulace v souvislosti s vírou.“*⁴¹ Tato tolerance byla dána muslimskou vírou, že vyznání musí být svobodný a předně dobrovolný akt. Za tuto „výsadu“ museli křesťané uznat svou podřízenost muslimům a dále byli nuceni platit tzv. *džizja*, což byla nepřilíš vysoká daň, kterou bylo nemuslimské obyvatelstvo nuceno platit za život pod ochranou islámu a neúčasti ve vojenské službě. Ačkoliv nebyla pro křesťany vojenská služba povinnost, mohli se jí z jakéhokoliv důvodu účastnit, díky čemuž byli od této

³⁷ HOUSLEY, *Contesting the Crusades*, s. 29.

³⁸ TYERMAN, *Svaté války. Dějiny křižových výprav*, s. 88.

³⁹ MAYER, s. 53-54.

⁴⁰ TYERMAN, *Svaté války. Dějiny křižových výprav*, s. 58.

⁴¹ ABU-MUNSHAR, Maher Y., *Islamic Jerusalem and its Christians. A History of Tolerance and Tension*, London 2007. s. 13.

daně na určenou dobu osvobození.⁴² Východním křesťanům bylo také umožněno si s jistými omezeními ponechat svůj životní styl a stavět budovy, ty ovšem nesměly převyšovat muslimské stavby. Ovšem dovoleno nebylo stavět nové kostely nebo obnovovat ty staré. Dále musel „lid knihy“ nosit rozlišující ošacení a nikdy nesměl veřejně urazit muslima, či se snažit o jeho náboženskou konverzi. Zakázána byla i jízda na koni nebo mluvit špatně o islámu. Smíšené sňatky nebyly pochopitelně také dovoleny.⁴³ Ne všechny z těchto a dalších pravidel byly vynucovány, ale jejich porušení bylo často používáno proti křesťanům, když to muslimské autority považovaly za nutné.⁴⁴

Kdyby se první křížová výprava uskutečnila jen o pouhých několik let dříve, narazila by ve Svaté zemi na sjednocený odpor státu, kterému vládl Malikšáh, jehož západní panství zahrnovala Írán, Sýrii a Palestinu. V období po roce 1092 utrpěl islámský svět těžkou ránu v podobě smrti mnoha politických vůdců,⁴⁵ což mělo za důsledek výrazné oslabení „jednoty“ a síly muslimského světa. Rok 1094 byl dokonce označován mameluckým historikem Ibn Taghribirdim jako „rok smrti chalífů a velitelů“.⁴⁶ Tato nepříznivá úmrtí, hlavně v řadách Seldžuků, měla za následek boje o nástupnictví, během kterých se vytvořila řada samostatných seldžuckých celků⁴⁷ formálně uznávajících svrchovanost Bagdádu. Rozdrobenost islámského světa byla také dána věčným nepřátelstvím seldžuckých sunnitů a fátimovských ší'itů, kteří byli kvůli náboženským sporům v permanentním konfliktu. Fakt, že byla hlavní seldžucká moc soustředěna v Íránu a nikoliv v Palestině a Sýrii, jistě počátečním křížáckým úspěchům také pomohl.⁴⁸ Je

⁴² Tamtéž, s. 25-26.

⁴³ RUNCIMAN, s. 21-22.

⁴⁴ MACEVITT, Christopher, *The Crusades and the Christian World of the East. Rough Tolerance*, Philadelphia 2008, s. 32.

⁴⁵ V roce 1092 zemřel například vládce seldžucké říše Nizam al-Mulk a třetí seldžucký sultán Malikšáh. Další významné osoby zemřely roku 1094, jmenovitě fátimovský chalíf al-Mustansir, jeho vezír Bard al-Jamali a abbásovský chalíf al-Mugtadi.

⁴⁶ HILLENDBRAND, s. 33.

⁴⁷ Rúmský sultanát ve střední části Malé Asie a sultanát Danišmendovců ve východní části Malé Asie. Také se osamostatnili vojenští náčelníci v Molusu, Damašku a Aleppu.

⁴⁸ HOUSLEY, *Contesting the Crusades*, s. 37.

dokonce pravděpodobné, že někteří muslimové si byli vědomi západních příprav pro Svatou válku, neboť jsou doloženy kontakty mezi křesťany a muslimy v období předcházejícím křížovým výpravám.⁴⁹ To naznačuje, že křižáky nepovažovali za velkou hrozbu a dále se soustředili na vnitřní konflikty, které v jejich říších probíhaly.

⁴⁹ JENSEN, VILLADS, Kurt, *Cultural Encounters and Clash of Civilisations. Huntington and Modern Crusading Studies*. In: JENSEN, VILLADS, Kurt, SALONEN, Kirsi, VOGT, Helle (ed.), *Cultural Encounters during the Crusades*, University of Southern Denmark 2013, s. 22.

3 KLÍČOVÉ UDÁLOSTI

3.1 První křížový výprava a dobytí Jeruzaléma

Frankové, jak muslimové nazývali křižáky, vpadli do Svaté země roku 1097 s vidinou osvobození východních „bratří“ a posvátných míst křesťanstva v čele s Jeruzalémem od nevěřících, přičemž mnozí z nich již byli obeznámeni se zdejším územím skrze poutě nebo příběhy.⁵⁰ V téže roce slavili křižáci triumfální vítězství u města Nikaia⁵¹ a následné úspěchy v Kilikii, Edesse a Antiochii, při kterých bylo několikrát křesťanské vojsko blízko porážce, což spolu s úspěšným pochodem na Jeruzalém roku 1099 ospravedlňovali v očích křesťanského vojska pravdivost Božího záměru.⁵² Díky cílené, a v některých případech značně nadnesené propagandě západních kazatelů, byli muslimové při první křížové výpravě vnímáni jako pohané, které je nutné zničit ve jménu Boha, což vyústilo v početné masakry muslimů a vedlo k často až k fanatickému chování některých křižáků. Oproti tomu trvalo nějakou dobu, než si islámský svět uvědomil rozdíl křižáckého vojska, které nejspíše zpočátku považoval jen za další byzantské žoldáky, na které byl do té doby zvyklý. Již v tomto období lze doložit i vzájemná diplomatická jednání mezi muslimy a křižáky. *„Zdlouhavá jednání s fátimovskými vládci Egypta června 1097 do května 1099 odhalila potenciální možnost využití politických neshod na Blízkém východě – eventuální rozdělení Palestiny bylo pravděpodobně i v březnu 1098 před Antiochií.“*⁵³ Pravděpodobně až do pádu Antiochie měli Fátimovci, pod jejichž kontrolou bylo Svaté město, v plánu využít křižáky a uzavřít „spojenectví“ proti Seldžukům, které vnímali jako větší nepřátele.⁵⁴

⁵⁰ MACEVITT, s. 49.

⁵¹ Maloasijské centrum Růmského sultanátu.

⁵² TYERMAN, *Svaté války. Dějiny křížových výprav*, s. 127-29.

⁵³ Tamtéž, s. 129.

⁵⁴ HILLENDBRAND, s. 45-46.

Jeruzalému bylo dosaženo 7. června 1099, přičemž město bylo bráněno jen nepočetnou posádkou pod velením fátimovského místodržícího Iftichára ad – Dawly. Jeho jednání svědčí o nedůvěře místním křesťanům, neboť před příchodem Franků dal z města vyhnat všechny ortodoxní křesťany spolu s heretiky, čímž jim pravděpodobně nevědomky zachránil život vzhledem k událostem, které následovaly. Tomuto tahu se nelze divit, přihlédneme-li k faktu, že křesťané v Jeruzalému muslimy početně převyšovali a během křížáckého tažení Svatou zemí jim několikrát pomáhali.⁵⁵ Obrana Jeruzaléma byla prolomena po měsíčním obléhání 15. července, když se Frankům za pomoci obléhacích věží podařilo dostat přes hradby a neprodleně poté se dobývání Bohu zasvěceného města zvrátilo v krveprolití, rabování a plenění, které se nenávratně vrylo do paměti islámského světa. Iftichár a jeho družina si jako jedni z mála zachránili životy, když předali strategicky důležitou Davidovu věž, spolu s vyplacením minimálního výkupného do rukou Raimonda z Toulouse.⁵⁶ Jeho umírněné chování a dodržení dobového pravidel rytířského vedení války mu v tomto případě vyneslo respekt v muslimském světě.⁵⁷ V rozporu k Raimondovi jednal Tankred,⁵⁸ který se s Normany dostal dovnitř jako první a u Šalamounova chrámu zaručil bezpečnost všem muslimům, kteří se shromáždí uvnitř. Ti byli však chladnokrevně popraveni následujícího rána.⁵⁹ Téměř celá jeruzalémská populace byla vyhlazena fanatickými křížáky, kteří při zabíjení pohanů užívali brutální praktiky, často s cílem dostat z muslimů informace o jejich „údajně“ schovaných pokladech. Skutečný počet zmasakrovaných muslimů není možné zjistit, a údaje arabského kronikáře Ibn al-Athíra, hovořící o 70 000 mají jistě daleko od pravdy.⁶⁰ Kronikář první křížové výpravy Fulcher z Chartres oslavuje jeruzalémský masakr, kde se křížáci podle něj brodili po kolena v krvi a jeho

⁵⁵ RUNCIMAN, *A History of the Crusades Vol. 1*, s. 279-280.

⁵⁶ Velitel jednoho z křížáckých vojsk.

⁵⁷ HROCH, HROCHOVÁ, s. 60.

⁵⁸ Další vůdce první křížové výpravy.

⁵⁹ HROCHOVÁ, s. 64.

⁶⁰ GABRIELI, Francesco, *Křížové výpravy očima arabských kronikářů*, Praha 2010, s. 39.

slova dobře ilustrují „hrabivost“ a nenávist, kterou Frankové k pohanským muslimům chovali. „Viděli byste něco úžasného, když naši panošové a chudší pěšáci prohlédli chytrost Saracénů a mrtvé je párali, aby jim z vnitřností vybrali peníze, byzantiny, které zaživa spolykali ohavnými chřtány. Z tohoto důvodu po několika dnech snesli mrtvoly na jednu hromadu a na popel je spálili, a takto v popelu snáze našli zlato.“⁶¹ Teprve poté co bylo město řádně vypleněno, se šla většina křižáků pomodlit k Svatému hrobu.

S dobytím Jeruzaléma, obsazením Svaté země a osvobozením křesťanských posvátných míst byl splněn cíl první křižáky. Po následné porážce egyptského odvetného vojska u Askalonu 12. srpna 1099 se většina přeživších křižáků vrátila zpět do Evropy a v Palestině zůstal jen zanedbatelný počet západních rytířů.⁶² I když za tento pozoruhodný úspěch zaplatilo mnoho křižáků životem, celkově lze první křižovou výpravu označit za velmi úspěšný a výdělečný podnik, při němž mnozí křižáci získali slávu, lepší postavení a často i bohatství, které z velké části pocházelo právě z vyplenění Svatého města.⁶³ Zdejší masakr pobouřil nejen islámský svět, ale dokonce i některé západní křesťany. Je nutné podotknout, že toto fanatické vraždění nebyla jen záležitost křižáků, ale muslimové se často chovali stejně brutálně jako Frankové. Vyvražďování v Jeruzalémě sehrálo také významnou roli v pozdějším zdůvodnění svaté války, či islámské propagandě proti křižákům a muslimům začalo být jasné, jak vážnou hrozbu rytíři kříže představují.⁶⁴ Obsazení Svatého města nemělo, na rozdíl od Fátimovců, příliš velký dopad na Seldžuky, pro které představoval Jeruzalém ze strategického hlediska jen okrajové území.

⁶¹ HROCHOVÁ, s. 67.

⁶² TYERMAN, *Crusades. A Very Short Introduction*, s. 26.

⁶³ RILEY-SMITH, Jonathan, *The First Crusade and the Idea of Crusading*, London 2003, s. 122.

⁶⁴ RUNCIMAN, *A History of the Crusades Vol. 1*, s. 287.

3.2 Založení křižáckých států

Dalším neméně důležitým úspěchem první křižové výpravy bylo založení čtyř křižáckých států,⁶⁵ čímž se původně západní rytíři začlenili do politické struktury východu a stal se z nich fenomén, s kterým musel islámský svět začít počítat. Muslimské vystěhovalectví, které po ovládnutí části Svaté země nastalo, dalo příležitost k trvalému usazení příchozích obyvatel ze západu, kteří měli nově vzniklé latinské státy zalidnit.⁶⁶ Vzhledem ke zprávám o úspěchu křižáků, které se do Evropy následně dostaly a byly často používány pro nábor dalších mužů do Božího vojska, proudily do Svaté země davy prostých lidí s vidinou lepšího života, poutníků přicházejících s náboženskými záměry i nově zrekrutovaní vojáci kříže s cílem ochránit osvobozené křesťanské enklávy a pokračovat v boji proti pohanům. Je důležité podotknout, že latinské panství na východě bylo po celou dobu jeho trvání velmi závislé na pomoci západu, a to především z vojenského hlediska.⁶⁷ Křižácké státy na východě si nelze představovat jako nějaké jednotné těleso, ale je nutné si uvědomit, že to byly čtyři samostatné územní celky, které razily svou samostatnou politiku a často mezi nimi panovaly neshody. Místo toho, aby se muslimové sjednotili proti vetřelcům ze západu, často s nimi uzavírali dohody nebo jim platili tribut, a i když jsou nám známé islámské aliance, uzavírané proti Frankům, v drtivé většině se jednalo jen o křehká spojení, která se rozpadla při nejmenší známce provokace.⁶⁸

Jako první z křižáckých států na Blízkém východě vzniklo v březnu roku 1098 hrabství Edessa, které se také jako jediné nenacházelo v přímořské oblasti, ale bylo izolované ve vnitrozemí. S jeho velkou strategickou hodnotou souvisela i neustálá hrozba muslimského útoku, neboť poloha hrabství se dala výborně využít pro útok na křesťanské

⁶⁵ Hrabství Edessa, knížectví Antiochie, Tripolis a Jeruzalémské království.

⁶⁶ HILLENDBRAND, s. 74-75.

⁶⁷ TYERMAN, *Svaté války. Dějiny křižových výprav*, s. 181.

⁶⁸ HILLENDBRAND, s. 82.

přímořské državy, či další Franckou expanzi. Hrabství Edessa vzniklo zásluhou pozdějšího vládce Jeruzaléma Balduina z Boulogne, kterému se podařilo s malým počtem rytířů a také díky pomoci místní arménské většiny, ovládnout bez větších obtíží hlavní opěrní body regionu v čele s městem Edessa.⁶⁹ Jako první také podlehl roku 1144 mosulskému atabegovi Imádu ad-Dín Zengímu, který využil momentální nepřítomnosti hraběte Jocelina a konfliktů mezi Edessou a Antiochií.⁷⁰ Zengí byl následně oslavován arabskými kronikáři v čele s al-Athirem jako boží bojovník a hrdina Islámu, který zničil mýtus o neporazitelnosti křižáků a započal vyhánění Franků.⁷¹ Ačkoliv Zengí po dobytí Edessy zbořil latinské kostely a pobyl západní obyvatelstvo, je zajímavé, že ušetřil ortodoxní křesťany, kterým dokonce dovolil ve městě zůstat. Pád prvního křižáckého panství na Blízkém východě sehrál následně důležitou roli ve vytváření muslimské svaté války a vyústil ve vyhlášení druhé kruciáty, jejímž cílem se stalo dobýt ztracené území zpět.⁷²

Knížectví Antiochie bylo zaleženo po úspěšném dobytí stejnojmenného města jen několik měsíců po hrabství Edessa roku 1098. Dle arabské kronikáře al-Athíra se antiochijský vládce Jaghi Sijan tak bál antiochijských křesťanů poté, co se doslechl o blížícím se křižáckém vojsku, že je odmítl vpustit do města poté, co je poslal kopat příkop před brány se slibem, že ochrání jejich ženy a děti. Město nakonec padlo díky zradě obránce jedné z bašt, kterého Frankové uplatili.⁷³ Do čela Antiochie se následně dostal Bohemund z Tarentu, pod jehož vládou se z ní stal dominantní mocenský faktor v severní Sýrii, jenž byl dostatečně silný na to, aby odolal nájezdům muslimů.⁷⁴ Muslimové tvořili v Antiochii pravděpodobně menšinu, zato se zde nacházela velmi početné nelatinské křesťanské komunity. I zde najdeme četné záznamy o uzavírání aliancí

⁶⁹ MACEVITT, s. 59-61.

⁷⁰ GABRIELI, s. 69-71.

⁷¹ HILLENBRAND, s. 112-114.

⁷² HROCH, HROCHOVÁ, s. 102-103.

⁷³ GABRIELI, s. 34-35.

⁷⁴ TYERMAN, *Svaté války. Dějiny křížových výprav*, s. 192.

mezi muslimy a křesťany, což bylo samozřejmě v přímém rozporu s původní myšlenkou křížové výpravy a vypovídá o začínajícím zdomácnění první generace křižáků.

Jeruzalémské království se začalo utvářet bezprostředně po obsazení Svatého města, přičemž prvním panovníkem, nikoliv však králem, zde byl zvolen Godefroi z Bouillonu, který diplomaticky přijal pouze titul *Advocatus Sancti Sepulchri*.⁷⁵ „Vzhledem k tomu, že jeho přívrženci připisovali založení jeruzalémského království Bohu, vykazoval tento politický celek poměrně neuspokojivou křehkost a nejednotnost.“⁷⁶ Celou dobu existence tohoto výdobytku první kruciáty provázely vnitřní konflikty a intriky, které začali bezprostředně po Godefroiově smrti v roce 1100, kdy se nově jmenovaný patriarcha Daimbert pokusil o převrat. Tomu zabránila rychlá reakce Balduina z Boulogne, který se nechal korunovat prvním králem Jeruzaléma a také bývá označován za tvůrce jeruzalémského království.⁷⁷

Poslední křižácké panství na Blízkém východě bylo hrabství Tripolis, založené především díky iniciativě Raimonda z Toulouse, který oblehl Tripolis roku 1102 s úmyslem založit si vlastní panství, ale během dobývání zemřel. Pád Tripolisu nastal roku 1109 a jako při většině křižáckých vítězství ho provázelo rabování, zotročování a mučení muslimů.⁷⁸ Tripolské hrabství bylo rozděleno na samostatná panství, což vedlo k decentralizaci moci a zranitelnosti, jež souvisela s častými nástupnickými problémy, spolu s usídlením radikální islámské sekty assasínů⁷⁹ v jeho blízkosti.

⁷⁵ Ochránce Svatého hrobu.

⁷⁶ TYERMAN, *Svaté války. Dějiny křížových výprav*, s. 201.

⁷⁷ Tamtéž, s. 201-202.

⁷⁸ GABRIELI, s. 51.

⁷⁹ Assasínové vznikli v 11. století v severozápadním Íránu. Byla to radikální ší'itská sekta, která nenáviděla ortodoxní sunnity a předně využívala vraždu jako politickou zbraň. Právě tripolský vládce Raimond II. se stal roku 1152 jejich první nemuslimskou obětí.

3.3 Neúspěch druhé křížové výpravy

Právě ztrátu Edessy využil papež Evžen III. jako hlavní důvod pro vyhlášení druhé kruciáty, jež měla křesťanstvu pomoc udržet těžce vydobyté území Svaté země a zabránit pohanům v znovudobytí křesťanských enkláv. Za přijetí kříže byla nabídnuta ještě rozsáhlejší privilegia než dříve a největší rozdíl oproti první křížové výpravě, z které papež vyloučil světské panovníky, byla účast dvou králů, francouzského Ludvíka VII. a německého Konráda III.⁸⁰ Jejich pochod Svatou provázely velké problémy a neustále nájezdy muslimů pomalu decimovali západní armádu. Znovudobytí Edessy se nakonec ukázalo jako zbytečné poté, co nechal nový významný vojevůdce islámu Núr ad-Dín strhnout její hradby a tudíž se křižáci rozhodli pro útok na Damašek, který už se pokoušeli několikrát v minulosti dobýt.⁸¹ Útok na Damašek roku 1148 skončil naprostým debaklem, když se byli křižáci nuceni potupně stáhnout, kvůli špatně zvolené strategii, neustálým muslimským nájezdům, nedostatku prostředků pro efektivní obléhání a hrozby Núr ad-Dínovi blížící se armády.⁸²

Neúspěch druhé výpravy znamenal velký šok pro celý křesťanský svět a mnozí začali pochybovat o samotné myšlence dalších výprav, či Božím záměru se Svatou zemí. *„Kvůli hořkému zklamání a kolujícím zvěstem o zradě a nevhodném chování začali někteří pochybovat o samotném konceptu svaté války a oprávněnosti boje proti muslimům a jejich zabíjení.“*⁸³ Nezdar druhé kruciáty lze hledat v mnoha faktorech. Skutečnost, že křižácká vojska byla několikrát poražena a téměř zničena již na pokraji Malé Asie svědčí jednak o turecké adaptaci na západní styl boje a podcenění soupeře křižáky, kteří pravděpodobně nepovažovali muslimy za velkou hrozbu potom, co se v náborové kampani doslechli o často

⁸⁰ MAYER, s. 119-121.

⁸¹ TYERMAN, *Svaté války. Dějiny křížových výprav*, s. 327-330.

⁸² RUNCIMAN, Stevens, *A History of Crusades Vol. 2. The Kingdom of Jerusalem and the Frankish East 1100-1187*, Cambridge 1965, s. 281-283.

⁸³ TYERMAN, *Svaté války. Dějiny křížových výprav*, s. 335.

nadsazovaných triumfech křesťanů během první křížové výpravy. Dále hrál jistě velkou roli psychologický faktor. První generace křižáků šla do každé bitvy s vědomím, že nemá kam ustoupit, neboť je ze všech stran obklopovalo nepřátelské území, na rozdíl od muslimů, jejichž morálka prudce ochabla už ve chvíli, kdy se zdál být výsledek bitvy nejistý. Také pomoc Byzancie se ukázala být během první kruciáty jako nedocenitelná, když byzantský císař poskytl jednak přímou vojenskou pomoc, znalost terénu, loďstvo a podobně. Právě kvůli absenci přímé byzantské pomoci v dalších křížových výpravách a spojenectví s Turky byla Byzancie často označována za viníka křižáckých neúspěchů, což mělo samozřejmě za následek další zhoršení vztahů mezi Západem a Východem.⁸⁴

3.4 Saladin a džihád

Saláh ad-Dín byl v kontextu střetnutí křesťanství s islámem jednou z klíčových postav a také jedním z mála muslimů, který si vydobyl dokonce i respekt, úctu a obdiv svých západních nepřátel.⁸⁵ Arabskými kronikáři byl oslavován jako bojovník svaté války – džihádu, který se stal hlavním prvkem jeho propagandy zápasu proti křižákům i jeho snah o sjednocení muslimského světa. Přes veškeré své nesporné úspěchy, které žádný kronikář nezpochybňoval, se například u al-Athíra setkáváme s jeho kritikou. Saladinovi byl vyčítán způsob jeho jednání, především mírnost a slitování, které projevil křesťanům po úspěšném dobytí Jeruzaléma v roce 1187, stejně jako fakt, že jeho vzestup doprovázeli boje s ostatními muslimy.⁸⁶ Saladin se nejprve stal díky svým vynikajícím strategickým a diplomatickým schopnostem vládcem Egypta, kde skončila smrtí fátimovského chalífy dlouhá nadvláda ší'itské hereze a poté strávil většinu života upevňováním

⁸⁴ HROCH, HROCHOÁ, s. 116-120.

⁸⁵ HINDLEY, Geoffrey, *Saladin a počátky džihádu*, Praha 2009, s. 15.

⁸⁶ HILLENBRAND, s. 171-172.

své moci při snaze sjednotit islám pro další boj s Franky.⁸⁷ To se mu zčásti podařilo roku 1183 s obsazením Aleppa, kdy měl pod svou vládou Sýrii i Egypt. Následně vyhlásil rozsáhlou kampaň svaté války proti křižákům, která vyvrcholila zdecimováním křižáckého vojska u Hattínských rohů a navrácením Jeruzaléma zpět do rukou islámu.

Právě džihád byl prostředek, který Saladinovi poskytl tak potřebnou legitimitu jeho záměrů sjednocení muslimů proti společnému nepříteli. I když Saladin pozvedl svatou válku na novou úroveň, rozhodně nebyl první velkým vojevůdcem, který ji ke splnění svých cílů užíval. Obnova myšlenky svaté války proti křesťanům započala již po nezdaru druhé křížové výpravy u Saladinova předchůdce Núr ad-Dína, za nějž byl džihád propagován ve všech dostupných médiích, v nichž byla zdůrazňována hlavně dvě klíčová témata, a to povinnost znovudobýt ztracené území v čele s Jeruzalémem a přesvědčení, že toho mohlo být dosaženo pouze skrz muslimskou politickou a náboženskou jednotu.⁸⁸ „*Saladin zdokonalil propagandistickou mašinerii, jež byla mocnou zbraní již v dobách Núr ad-Dína, neboť velmi správně rozpoznal, že jeho úspěch, či případný neúspěch je do značné míry závislý na jeho morální důvěryhodnosti v islámském světě.*“⁸⁹

Masakr křižáků u Hattínských rohů 4. července 1187, při které Saladin velkoryse ušetřil život jeruzalémského krále Guye z Lusignanu, spolu s několika vysoce postavenými křižáky,⁹⁰ otevřel muslimům cestu pro úspěšnou invazi do křižáckých držav, která vyvrcholila ještě téhož roku pádem Jeruzaléma a dobytím přilehlých oblastí. Nesporným triumfem islámu bylo získání nejsvětější relikvie křesťanů Svatého kříže během bitvy.⁹¹ Na rozdíl od muslimských masakrů, které se provázeli křižácké

⁸⁷ RUNCIMAN, *A History of the Crusades Vol. 2*, s. 393-394.

⁸⁸ RILEY-SMITH, *Crusades, Christianity, and Islam*, New York 2008, s. 69.

⁸⁹ MAYER, s. 152-153

⁹⁰ Zajímavá je v kontextu Saladinovi svaté války rituální vražda Renaulda z Chatillonu v přítomnosti jeruzalémského krále, kterého Saladin přísahal zabít za jeho brutální chování vůči muslimům během vyjednaného příměří mezi křižáky a muslimy, které Renauld několikrát porušil.

⁹¹ RUNCIMAN, Stevens, *A History of the Crusades Vol. 3. The Kingdom of Acre and the Later Crusades*, Cambridge 1965, s. 3.

dobytí Jeruzaléma v roce 1099, Saladin přijmul pod hrozbou zničení islámských svatých míst ve městě křesťanskými obránci kapitulaci a umožnil se obyvatelům města vykoupit⁹² a tak si zachránit své životy.⁹³ Rovněž ponechal nedotčen Boží hrob, neboť si byl patrně vědom významu tohoto křesťanského poutního místa a možnosti jeho využití v budoucnu. Právě jeho umírněnost mu vynesla kritiku řady muslimů a naopak respekt křesťanů, avšak jeho jednání s obránci Jeruzaléma se nelze divit a z jistého úhlu pohledu lze říci, že byl Saladin k přijetí kapitulace prakticky donucen. Na rozdíl od západních křesťanů, kteří byli vyhnáni, bylo dovoleno ortodoxním zůstat a nadále provozovat své rituály a ponechat si svou víru pod podmínkou placení islámské daně. To bylo s velkou pravděpodobností umožněno díky Saladinovým dobrým vztahům s byzantským císařem, který dokonce Saladinovi gratuloval k jeho vítězství. Lze tedy říci, že ortodoxní křesťané si díky opětovné muslimské okupaci paradoxně polepšili.⁹⁴

3.5 Znovudobytí Akkonu

Když se na Západ dostaly zprávy o tragických událostech ve Svaté zemi v roce 1187, celý křesťanský svět byl v šoku, o čemž svědčí i následné zavedení Saladinova desátku v Anglii a Francii pro financování nadcházející výpravy do Svaté země. Do čela kruciáty, jejímž cílem bylo původně znovudobýt Jeruzalém a obnovit ztracené území, se postavili tři evropští monarchové – císař Svaté říše římské Fridrich Barbarossa,⁹⁵ Filip II. Francouzský a Richard I. Anglický. Hlavním místem křižáckých snah se stal přístav Akkon, který v roce 1189 oblehl po svém propuštění z muslimského zajetí bývalý jeruzalémský král Guy z Lusignan. Ten se díky posílám ze

⁹² Vykoupit se obyvatelé Jeruzaléma museli do 40 dnů, přičemž cena byla stanovena na 10 denárů za muže, 5 za ženu a 2 za dítě. Kdokoliv neměl potřebné finance, byl zotročen.

⁹³ ABU-MUNSHAR, s. 143-151.

⁹⁴ Tamtéž, s. 156-159.

⁹⁵ Barbarossa se svým vojskem čítajícím kolem sta tisíce mužů do Svaté země nedorazil, ale za tragických okolností zemřel v Kilikii roku 1190, což mělo za následek demoralizaci a rozpad většiny jeho vojska.

západu skutečně podařilo po dvouletém obléhání roku 1191 obsadit, což byl vedle vyjednané smlouvy zaručující pětiletý mír z roku 1192, která vymezovala sféry vlivu mezi křesťany a muslimy a také dovolovala křesťanským poutníkům vstoupit do Jeruzaléma, jediným úspěchem třetí křižáky.⁹⁶ V průběhu třetí křížové výpravy se stal dominantní postavou anglický král Richard I. a jeho diplomatická jednání se Saladinem probíhající během celé výpravy dobře ukazují proměnu ve vztazích mezi západními křesťany a muslimy, stejně jako změnu charakteru samotných výprav.

Z jistého úhlu pohledu si byli Saladin s Richardem velice podobní a konflikt v letech 1191-1192 bývá často označován jako duel těchto dvou výjimečných osobností islámu a křesťanství. Richard byl stejně jako Saladin respektovaným vojevůdcem a výborným stratégem, schopným se oprostit od náboženského fanatismu často charakteristického pro nově příchozí křižáky a i když byl ochoten přistoupit k dohodě s muslimy, neváhal použít sílu, či donucovací prostředky, pokud to situace vyžadovala.⁹⁷ To dokládá i Richardův rozkaz popravit téměř tři tisíce muslimských zajatců z Akkonu po vypršení lhůty na předání výkupného a relikvie Svatého kříže. I když to byl jistě velmi brutální čin, stejně jako masakr většiny křižáků po bitvě u Hattínu, dokonce i muslimský kronikář Ibn Šaddád uznává jeho logiku a účelnost.⁹⁸ Ačkoliv byl v průběhu války se Saladinem Richard dvakrát na dosah Jeruzaléma, musel ze strategických důvodů vždy zavelet k ústupu, a když bylo jasné, že dobytí Svatého města nebylo možné a také protože byly obě strany z neustálých bojů vyčerpané, začala mírová jednání.⁹⁹ Richardova diplomatická jednání se Saladinem provázela vždy vzájemná zdvořilost a respekt, což vzhledem k jejich odlišným náboženstvím, zvláště pokud přihlídneme ke křižáckému jednání s muslimy během první křížové výpravy, poukazuje na stále častější upuštění od vidiny muslima jako ďábelského pohana, který si nezaslouží nic jiného než smrt a také nabourává západní

⁹⁶ TYERMAN, *Crusades. A Very Short Introduction*, s. 33-34.

⁹⁷ TYERMAN, *Svaté války. Dějiny křížových výprav*, s. 449.

⁹⁸ HROCHOVÁ, s. 164-166.

⁹⁹ RUNCIMAN, *A History of the Crusades Vol. 3.*, s. 61-68.

ideu křesťanského svatého bojovníka¹⁰⁰. „*Obě strany si během rozhovorů, jež panovaly v přátelské atmosféře hodování a zábavy, vyměňovaly dary.*“¹⁰¹ Richard dokonce při snaze získat Jeruzalém diplomatickou cestou navrhl, mimo jiné, sňatek své sestry se Saladinovým bratrem, což bylo velice vzdálené ideálu křesťanského svatého bojovníka. Nelze se divit, že Saladin bral tento návrh jako vtip, ale samotná myšlenka takového činu šokovala okolní křesťany a dobře ukazuje na Richardovu zoufalost danou vyčerpaností jeho vojska a také důležitost Svatého města pro obě náboženství.¹⁰²

Přesto, že se třetí křížové výpravě nepodařilo dobýt zpět Jeruzalém, zaznamenala řadu úspěchů, stejně jako stanovila jakési schéma pro následující křížové výpravy do Svaté země. Znovu obnovené Jeruzalémské království mělo sice velmi daleko do své někdejší velikosti, ale díky západní pomoci přetrvalo až další století. Rovněž se mírová smlouva vyjednaná Richardem stala vzorem pro budoucí diplomatické uspořádání regionu, přičemž každá následující kruciáta se o podobnou dohodu snažila nebo k ní byla nakonec přinucena.¹⁰³

¹⁰⁰ MAYER, s. 177.

¹⁰¹ TYERMAN, *Svaté války. Dějiny křížových výprav*, s. 461.

¹⁰² ABU-MUNSHAR, s. 164-165.

¹⁰³ TYERMAN, *Svaté války. Dějiny křížových výprav*, s. 471.

4 POSTUPNÉ VYTLAČENÍ KŘIŽÁKŮ

4.1 Změna charakteru výprav

Bylo by chybou si myslet, že křížové výpravy zůstaly po celou dobu svého trvání beze změn a zůstaly ve formě, kterou představil Urban II. v Clermontu. Naopak se jednalo o velice proměnlivý, uměle vykonstruovaný fenomén adaptující se na měnící se situaci křesťanského světa, který se stal nástrojem evropské politiky.¹⁰⁴ Obecně lze říci, že v průběhu 13. století narůstala intenzita kruciátů i poutnických výprav, které už na rozdíl od dřívější doby nedoprovázely křížáky. Na druhou stranu drasticky ubylo přistěhovalců, přičemž u nově příchozích rytířů převažoval spíše typ „sezonního bojovníka“, ačkoliv většina rytířstva se soustředila na nově vzniklé latinské státy, zakládáné na troskách Byzantské říše po úspěšném dobytí Konstantinopole v rámci čtvrté křížové výpravy. Nelze se divit, že lidé dali přednost jistějším podnikům před nejistotou Svaté země, zvláště po nedávných tragických událostech a předně ztrátě Jeruzaléma.¹⁰⁵

Pravděpodobně největší vliv na proměnu křížových výprav měl papež Inocenc III., který velmi intenzivně usiloval o to, aby se kruciáty staly církevně-papežským podnikem a jeho názor na potřebu reformy organizace křížáckého hnutí pramenil nespíše z nutnosti odstavit panovníky z účasti na výpravách. Za tímto účelem byl roku 1215 svolán 4. lateránský koncil, kde byl přijat křížácký dekret upravující, mimo jiné i řadu práv a privilegií křížácků.¹⁰⁶ Zcela zásadní bylo privilegium odpuštění všech ústně vyznaných hříchů, přičemž nově už nebyla nutná ani samotná účast na křížové výpravě, nýbrž se tyto nové „odpustky“ stahovaly i na všechny, kteří

¹⁰⁴ CHEVEDDEN, Paul, *Cultural The View of the Crusades from Rome and Damascus. The Geo-Strategic and Historical Perspectives of Pope Urban II and Ali ibn Tahir al-Sulami*. In: JENSEN, VILLADS, Kurt, SALONEN, Kirsi, VOGT, Helle (ed.), *Cultural Encounters during the Crusades*, University of Southern Denmark 2013, s. 31.

¹⁰⁵ HROCH, HROCHOVÁ, s. 222-223.

¹⁰⁶ MAYER, 248-250.

vyzbrojili na cestu někoho jiného místo sebe.¹⁰⁷ „Těm, kteří se nemohou vydat na křížovou výpravu osobně, ale nakonec vypraví vhodné muže podle svých prostředků a možností, a také těm, kdo půjdou osobně anebo na základě výloh jiného udělujeme plné odpuštění jejich hříchů.“¹⁰⁸ Tento krok sice umožnil nemocným a starým lidem vykoupit své hříchy, samozřejmě pokud měli příslušný obnos, a také výrazně pomohl, spolu s novým zdaněním duchovních, zabezpečit nadcházející křížovou výpravu do Svaté země, avšak znamenal naprostý odklon od původní myšlenky kruciát.¹⁰⁹ I když bylo nesplnění slibu účasti na výpravě po přijetí kříže vymáháno pod hrozbou exekuce, rovněž zde byla možnost se z tohoto slibu vyplatit. Změněn byl i způsob samotného kázání, které se stalo daleko systematictější a organizovanější a řídilo se jednotnou normou. To byla pravděpodobně zásluha nově vzniklých příruček a manuálů s přesným návodem, co měli kazatelé říkat.¹¹⁰

Další křížová výprava byla vyhlášena rovněž na 4. lateránském koncilu, přičemž situace přímo nahrávala papežovým ambicím na církvi řízenou kruciátu, přihlédneme-li k faktu, že evropští panovníci byli v dané době plně zaneprázdňeni válkami.¹¹¹ Pro zajištění co nejlepších šancí na úspěch byla přijata opatření pro hospodářskou izolaci muslimů, neboť řada italských a francouzských obchodníků dávala přednost obchodu s nevěřícími, před křížáckými státy. Proto byl nařízen čtyřletý zákaz veškerého obchodu s Levantou pod trestem církevní klatby, stejně jako všeobecný mír v celém křesťanském světě.¹¹² I když byly po doražení křížáků do Svaté země pokusy o výpravy do vnitrozemí neúspěšné, nakonec se jim roku 1218 podařilo obklíčit strategicky důležitou pevnou Damietu v Egyptě, neboť většina křížáků zastávala názor, že zničením

¹⁰⁷ HOUSLEY, *Contesting the Crusades*, s. 57.

¹⁰⁸ J. D. Mansi, *Sacrorum consiliorum nova et amplissima collectio*, Paris, Hubert Welker 1903-1927, sv. 53, XXII, 1057-78: Cit. dle HROCHOVÁ, s. 202.

¹⁰⁹ MAYER, s. 251.

¹¹⁰ TYERMAN, *Svaté války. Dějiny křížových výprav*, s. 479-485.

¹¹¹ HROCH, HROCHOVÁ, s. 225-226.

¹¹² MAYER, s. 250.

egyptských sil se jim otevře cesta k znovuzískání Jeruzaléma.¹¹³ Snahy o církvi vedenou kruciátu lze dobře vidět i v roli papežského legáta Pelagia z Albana, který dorazil s dalšími posilami k obležené pevnosti. Nicméně jeho role na páté křížové byla značně kontroverzní. Ihned po svém příjezdu vyvolal rozpor v jednotě křížáků, když se postavil na odpor jeruzalémskému králi, který byl ustanoven velitelem výpravy. Pelagius sehrál díky své moci udělené mu papežem a předně díky financím, kterými disponoval, rozhodující úlohu při taktickém rozhodování v průběhu výpravy.¹¹⁴ Předně naprosto fanaticky odmítal jakýkoliv pokus egyptského sultána al-Kámila o vyjednání míru i přes naléhání ostatních křížáků. Lze si jen těžko racionálně vysvětlit jeho jednání, zvláště přihlídneme-li k tomu, že mírové nabídky byly pro křížáky velmi výhodné.¹¹⁵ Právě Pelagius prosadil po úspěšném obsazení Damietty další křížácký postup do Egypta, který vyústil v katastrofální selhání páté kruciáty, když se křížáci ocitli obklíčeni muslimským vojskem v deltě Nilu kvůli neznalosti tamějších hydrografických poměrů. Obecně se tato legátova snaha o rozhodující slovo na křížové výpravě považuje za poslední pokus římské církve stát v čele kruciát.¹¹⁶

4.2 Fridrich II.

Štaufský císař Fridrich II. vstoupil do dějin křížových výprav jako panovník, který dokázal tahem pera něco, co se nepodařilo všem předešlým kruciátům, a to dostat Svaté město znovu pod kontrolu křesťanů. Jeho nesporný úspěch byl o to paradoxnější vzhledem k faktu, že během jeho působení ve Svaté zemi byl exkomunikován papežem za nesplnění

¹¹³ RUNCIMAN, *A History of the Crusades Vol. 3*, s. 149-150.

¹¹⁴ HOUSLEY, Norman, *Fighting for the Cross. Crusading to the Holy Land*, New Heaven, 2008, s. 192.

¹¹⁵ Al-Kámil se v jedné nabídce zavázal, že křížákům navrátí celé území někdejšího jeruzalémského království kromě Zajordánska, příměří na 30 let a dokonce nabídl relikvii Svatého kříže ukořistěného v bitvě u Hattínu.

¹¹⁶ HROCH, HROCHOVÁ, s. 229.

závazného slibu o uskutečnění výpravy.¹¹⁷ I když mělo papežství s Fridrichem spory, po nezdaru páté křížové výpravy velmi utrpěla prestiž papeže a bylo jasné, že k úspěchu na Východě je zapotřebí pomoc světské moci. Fridrich složil křížácký slib již v roce 1215, ale byl papežem Inocencem III. naprosto ignorován kvůli papežským snahám o církví vedenou výpravu. Proto se závazná dohoda o účasti na křížové výpravě, sepsaná roku 1225 dá považovat za Fridrichovo vítězství. Ačkoliv se zde římský císař zavázal vyrazit do Svaté země roku 1227 pod hrozbou církevní klatby, bylo mu svěřeno vrchní velení křížové výpravy.¹¹⁸ Právě nemoc, která donutila Fridricha výpravy přerušit, byla využita papežem Řehořem IX k uvalení klatby na římského císaře. *„Vyhlášením klatby připravil Řehoř IX. císaře z církevně-právního hlediska o politický prostředek křížové výpravy, neboť exkomunikovanému císaři byl klatbou zapovězen styk s ostatními věřícími v duchovních i světských záležitostech, nemohl tedy kruciátu realizovat.“*¹¹⁹

Fridrich byl prakticky prvním, kdo zpochybnil výsadní právo papeže vyhlášovat křížovou výpravu tím, že neuposlechl a cestu do Svaté země uskutečnil, ale jeho exkomunikace měla nepříjemné následky. Rytířské řády v čele s jeruzalémským patriarchou odmítali vzhledem k jeho statusu uznat Fridrichovo velení, a proto si nemohl dovolit velkou vojenskou akci, nýbrž se ihned po svém příjezdu uchýlil k jednání s egyptským sultánem al-Kámilem.¹²⁰ Jeho diplomatické snahy vyústily ve smlouvu zaručující desetiletý mír, podepsanou roku 1229, kterou se egyptský sultán vzdával Jeruzaléma s okolím, ovšem za podmínky, že muslimům bude nadále dovoleno zůstat ve Svatém městě jako samostatná nábožensky svobodná skupina obyvatel s vlastní samosprávou.¹²¹ Reakce na tento pozoruhodný úspěch byly na obou stranách značně negativní. Smlouva byla odsouzena

¹¹⁷ HOUSLEY, *Contesting the Crusades*, s. 70.

¹¹⁸ HROCH, HROCHOVÁ, s. 231.

¹¹⁹ MAYER, s. 266.

¹²⁰ RUNCIMAN, *A History of the Crusades Vol. 3*, s. 183.

¹²¹ MAALOUF, Amin, *The Crusades Through Arab Eyes*, London 2006, s. 229.

papežem zejména kvůli přítomnosti muslimů v Jeruzalémě, avšak Fridrichovo jednání bylo z taktického hlediska jistě logické. Osvobozením Svatého města zvedl svou prestiž, uspěl ve svém vzdoru církevní moci a mohl se vrátit zpět jako osvoboditel Božího hrobu.¹²² Rovněž al-Kámil musel čelit kritice a odsuzování celého islámského světa, ale jeho rozhodnutí rovněž pramenilo z taktických důvodů,¹²³ neboť mu poskytlo čas upevnit svou svrchovanou vládu.¹²⁴

To, co činí Fridricha výjimečného v kontextu vztahů křesťanství a islámu byl jeho velmi pozitivní vztah k muslimům. Fridrichova náklonnost k muslimům byla pravděpodobně zčásti dána i jeho výchovou na Sicílii, kde muslimové tvořilo významnou část obyvatelstva. Dokonce se někteří vyznavači islámu v čele s jeho učitelem filozofie, nacházeli v doprovodu křížové výpravy.¹²⁵ Na islámské obyvatelstvo Svaté země ovšem působil rozporuplně, přičemž imponoval svou inteligencí, neobvyklým zájmem o islám a arabské vědy, ale na druhou stranu zklamal svým vzhledem a byl arabskými kronikáři vykreslován jako krátkozraký plešatec. Muslimové byli rovněž šokováni jeho bezbožnými výroky a nejspíše proto byl damašskými kronikářem Sibte Ibn al-Džauzím, který rovněž suše poznamená, že by za něj na otrockém trhu moc neutřžil, označován za pohana.¹²⁶ Také další arabský kronikář Ibn Wásil zanechal své dojmy z římského císaře: „*Mezi králi Franků byl císař výjimečný; milovník moudrosti, logiky a medicíny, inklinující k muslimům, neboť místo jeho narození a výchovy byla země Sicílie a on, jeho otec a děd byli jejími králi a většinu toho ostrova tvoří muslimové.*“¹²⁷ Jeho dobrý vztah k islámskému náboženství dobře dokresluje příhoda při jeho návštěvě Jeruzaléma a tamějších muslimským svatyní,¹²⁸ kde si chtěl údajně poslechnout noční svolávání k muslimské modlitbě. To ale egyptský

¹²² HOUSLEY, *Fighting for the Cross. Crusading to the Holy Land*, s. 225.

¹²³ Jeruzalémské hradby byly zbořeny, tudíž se al-Kámil domníval, že může Svaté město dobýt zpět kdykoliv bude chtít.

¹²⁴ GABRIELI, s. 236-239.

¹²⁵ RUNCIMAN, *A History of the Crusades Vol. 3*, s. 190.

¹²⁶ MAALOUF, s. 230.

¹²⁷ HILLENBRAND, s. 338.

¹²⁸ Fridrich údajně rozezleně vychodil z muslimské svatyně křesťanského kněze.

sultán taktně kvůli přítomnosti křesťanského panovníka zakázal, proti čemuž Fridrich protestoval se slovy, že kvůli němu nemůžou měnit své zvyklosti.¹²⁹

4.3 Snahy „svatého“ Ludvíka IX.

Konečná ztráta Jeruzaléma roku 1244 nebyla paradoxně výsledkem dlouholeté války mezi křesťanstvím a islámem, nýbrž nastala v souvislosti s nahodilým přepadem zbytku chorézemských kmenů,¹³⁰ které se spojily s Egyptem, a v bitvě u Gazy drtivě porazili damašsko-franckou alianci. Ačkoliv byla tato bitva vnímána jako druhý Hattín, v Evropě nevzbudila ani spolu se ztrátou Svatého města příliš velký ohlas, přičemž papež sice vyhlásil křížovou výpravu, ale reakce na výzvu byly mizivé.¹³¹ Není jasné, zda Ludvíka IX. vedla k přijetí kříže ztráta Svatého města a spíše se uvádí, že bezprostředním podnětem pro uskutečnění křížové výpravy bylo jeho zázračné uzdravení ze zákeřné nemoci.¹³² „*Ve Svatém Ludvíkovi povstal křížáckému hnutí ještě jednou významný vůdce, jenž s horlivým nadšením a s upřímností vzplál pro křížáckou ideu v její nejčistší formě.*“¹³³

Cílem výpravy byl opět zvolen Egypt a jako v případě páté kruciáty strategicky klíčové město Damietta, které k překvapení většiny křížáků padlo během pár hodin boje. Byla by hrubá chyba chápat Ludvíkův zájem o dění na Východě jen jako projev náboženského zápalu, stejně tak lze jen těžko přijmout jeho idealizaci ve Svatého krále, jak ho ve svých pamětech vykresluje rytíř Jean de Joinville.¹³⁴ Ačkoliv nelze popřít, že jeho motivy pro kruciátu byly z velké části náboženské, jistě byl veden i mocenskými ambicemi, což by naznačovalo i jeho naložení s Damiettou, kterou

¹²⁹ GABRIELI, s. 240-241

¹³⁰ Říše Chorézmů vznikla na přelomu 12. a 13. století mezi Aralským jezerem a východní Anatolií. Ohrožovala Seldžuky i Ajjúbovce, ale byla vyvrácena sousedními Mongoly, přičemž část se k nim následně přidala a ostatní zbytky uprchly právě do západního Íránu a Sýrie.

¹³¹ HROCH, HROCHOVÁ, s. 240-241.

¹³² RUNCIMAN, *A History of the Crusades Vol. 3*, s. 255.

¹³³ MAYER, s. 292.

¹³⁴ JOINVILLE, Jean, *Paměti křížákoví*, Praha 1965, s. 122-129.

považoval za svou právem dobyvatele a zpravoval ji jako součást své domény. Dokonce se pokusil konvertovat egyptské muslimy, přičemž Tyerman zastává názor, že Ludvíkovým konečným cílem bylo dobytí, konverze a osídlení Egypta, kde hodlal vytvořit franský stát.¹³⁵ Po stráveném létě v Damiettě Ludvík vytáhl na pevnost al-Mansura, kterou bylo potřeba dobýt před útokem na Káhiru. Poučení z chyb páté křuciáty překročili křižáci jedno z ramen Nilu, přičemž předvoj Ludvíkova vojska nevyčkal na krále a zaútočil na muslimský tábor¹³⁶ před pevností, kde zastihl obránce zcela nepřipravené. Místo, aby křižácký předvoj počkal na shromáždění celého vojska, pokračoval v pronásledování muslimů do al-Mansury, které vyústilo v masakr křižáků uvnitř pevnosti.¹³⁷ Nerozhodnost Ludvíka dala obráncům čas přivolat posily, a i když křižáci v následující bitvě zvítězili, utrpěli příliš velké ztráty na pokračování v dalších bojích.

Nelze se divit, že Ludvík při ústupu zpět do Damietty kapituloval, vzhledem k faktu, že zbytky jeho vojska byly pod neustálými nájezdy muslimů, kterým se také podařilo odříznout Franky od zásobování. Přestože se mohl král zachránit na lodi, rozhodl se následovat své muže do zajetí, za což si vysloužil respekt islámského světa, na který udělala dojem především jeho náboženská zanícenost. Arabskými kronikáři v čele s Ibn Wásilem, či al-Džauzím byl vykreslován jako jeden z největších princů Západu.¹³⁸ Díky následnému ubránění Damietty proti egyptskému útoku mohli křižáci uzavřít dohodu, která výměnou za pevnost a výkupné osvobodila krále se všemi křesťanskými i muslimskými zajatci z doby od páté křuciáty.¹³⁹ Pro Ludvíka křížová výprava touto dohodou neskončila, nýbrž zůstal ještě čtyři roky a vládl zbytku křižáckých držav. Ještě před svým odjezdem se pokusil

¹³⁵ TYERMAN, *Svaté války. Dějiny křížových výprav*, s. 789.

¹³⁶ Při útoku byl zabit faktický vládce Egypta Fachr ad-Dín.

¹³⁷ GABRIELI, s. 252-253.

¹³⁸ HILLENDBRAND, s. 336-337.

¹³⁹ GABRIELI, s. 259-260.

kontaktovat sousední Mongoly, aby se stali jeho spojencem proti společnému nepříteli, avšak jeho diplomatická jednání selhala.¹⁴⁰

S neúspěchem poslední křížové výpravy do Svaté země je spojen velký paradox, neboť Ludvíkova kruciáta byla ze všech předešlých ta nejlépe naplánovanou, zorganizovanou a také nejpromyšleněji provedenou.¹⁴¹ Stejně tak bylo jeho nezdarem šokováno celé západní křesťanstvo, které mohlo všechny předchozí neúspěšné křížové výpravy omluvit hříšností a nedokonalostí jejich velitelů, ale to nemohlo být řečeno o Ludvíkovi, už za života považovaného za svatého. Proto byla ideologie kruciát vážně narušena a vystaly pochybnosti, zda je vážně božím záměrem vypravit se na Východ s mečem v ruce.¹⁴²

4.4 Konečné vyhnání křižáků

Konec křižáckého působení na Blízkém východě byl velice těsně spjat s nástupem mamlúků,¹⁴³ kteří se dostali k moci po palácovém převratu v Egyptě na úkor tamější ajjúbovské dynastie. Právě mamlúcký sultán Bajbars představoval pravděpodobně největší hrozbu pro zbytky křižáků ve Svaté zemi. V tomto bývalém otrokovi, lišícím se od všech předchozích islámských panovníků předně jeho výchovou mimo arabskou kulturní tradici, se zrodil úspěšný dobyvatel, který započal proces systematické eliminace Franků a často byl srovnáván se samotným Saladinem.¹⁴⁴ Během jeho vlády zažíval svět islámu jednotu, která byla pravděpodobně dána neustálou hrozbou Mongolů a jejich častým spojenectvím s křižáky. Muslimy

¹⁴⁰ STEWART, Angus, *The Armenian Kingdom and the Mongol-Frankish Encounter*. In: JENSEN, VILLADS, Kurt, SALONEN, Kirsi, VOGT, Helle (ed.), *Cultural Encounters during the Crusades*, University of Southern Denmark 2013, s. 264.

¹⁴¹ TYERMAN, *Svaté války. Dějiny křížových výprav*, s. 790.

¹⁴² HROCH, HROCHOVÁ, s. 246.

¹⁴³ Mamlúkové byli původně bílí otroci, kteří byli v mladém věku koupeni, islamizováni a následně vycvičeni k vojenskému řemeslu. Sultány byli využíváni jako elitní osobní garda a postupem času na nich byli islámští panovníci stále více závislí, předně díky jejich výborným bojovým schopnostem. Někteří arabskými kronikáři byli dokonce nazýváni templáři islámu.

¹⁴⁴ HOUSLEY, *Contesting the Crusades*, s. 72-73.

jistě ke sjednocení vedl společný nepřítel, bylo by ovšem zavádějící opomenout Bajbarovy výborné strategické schopnosti a předně jeho propagandu džihádu, přičemž byl arabskými kronikáři popisován jako Bohem vyvolený obránce islámského světa.¹⁴⁵

Bajbarsovo pojetí války se výrazně lišilo od dřívějších islámských vůdců. Jakýkoliv křižácký pokus o navázání diplomatických styků byl předem odsouzen k neúspěchu, neboť Bajbars zamýšlel naplnit Saladinův odkaz a konečně ukončit křesťanskou éru ve Svaté zemi. Místa, která doby, dával vzápětí ničit, aby bylo zabráněno případnému obsazení křižáky. Jeho tažení během let 1265-1271 se ukázala jako velmi úspěšná a územní ztráty byly pro Franky devastující.¹⁴⁶ Během pádu Antiochie, kterou křižáci drželi nepřetržitě posledních 171 let, roku 1268 se ukázal Bajbarsův záměr křižáky nejen porazit, ale především vyhladit. Ihned po prolomení křižácké obrany bylo rozkázáno zavřít všechny brány, aby nemohl nikdo uprchnout. Zdejší masakr, jehož nebyli ušetřeni ani ortodoxní křesťané, či syrští heretici, byl často srovnáván s vražděním muslimů v Jeruzalémě při první kruciátě a byli jím šokováni dokonce i muslimští kronikáři.¹⁴⁷ Jeho nenávisť a pohrdání vůči Frankům dobře dokresluje dopis sepsaný jeho kronikářem Ibn Abd-al-Záhirem, kterým byl nepřítomný vládce Antiochie informován o ztrátě nejlidnatějšího a také nejbohatšího křižáckého města na Východě.¹⁴⁸ „*Kdybys viděl svého muslimského, jak dupe na místě mše, mnichy, kněží a jáhny podřezané na oltáři, patriarchy zasažené náhlým neštěstím, prince z královské v okovech otroků! Kdybys jen viděl požáry vzpínající se ve Tvých palácích, těla vašich mrtvých škvířit se v plameni.*“¹⁴⁹ Zprávy o této tragédii byly přijímány rozporuplně, a ačkoliv Ludvík IX. znovu přijmul kříž ve snaze pomoci zachránit Svatou zemi, jeho výprava se do Palestiny nikdy nedostala. Jen korunní princ Anglie Eduard přispěchal křižákům

¹⁴⁵ HILLENBRAND, s. 2227-230.

¹⁴⁶ MAYER, s. 314-315.

¹⁴⁷ RUNCIMAN, *A History of the Crusades Vol. 3*, s. 325-326.

¹⁴⁸ MAALOUF, s. 250.

¹⁴⁹ GABRIELI, s. 269.

s nepočatným oddílem rytířů na pomoc, ale jediným jeho úspěchem bylo vyjednání desetiletého míru s Bajbarsem, což jen odložilo v té době pravděpodobně už nevyhnutelné.¹⁵⁰

Ačkoliv se papež Řehoř X. pokoušel navrhnout další výpravu prostřednictvím memoranda adresovaného předním osobnostem církve, jeho návrh tvrdě narazil, následkem čehož byly ponechány křižácké země svému vlastnímu osudu. Řehoř nebyl jediný, kdo se zoufale snažil zachránit Franky.¹⁵¹ Mongolové vysílali početná poselstva po celé Evropě ve snaze vytvořit spojení proti muslimům, ale ani jim se nedostalo ničeho víc, než zdvořilého odmítnutí. O osudu křižáků bylo nakonec rozhodnuto při obléhání Akkonu během let 1290-1291 za sultána al-Ašrafa Chalíla, jehož otec Kalavún již předtím stačil dobýt téměř všechny zbývající franské državy, a tudíž bylo obléhání Akkonu zcela vědomě plánováno jako závěrečný útok na poslední křesťanské sídlo v Zámorí.¹⁵² Pád pevnosti znamenal definitivní triumf islámu a sultán se pojistil, aby se křesťané už nevrátili. *„Po několik měsíců křižovaly sultánovi oddíly pobřežím a pečlivě ničili všechno, co by mohlo mít význam při novém vpádu Franků. Ovocné háje byly pokáceny, zavodňovací zařízení zničeno, opevnění stržena. Podél pobřeží kdysi tak úrodného vzniklo pusté, liduprázdné pásmo.“*¹⁵³

¹⁵⁰ HOUSLEY, *Contesting Crusades*, 73-74.

¹⁵¹ HROCH, HROCHOVÁ, s. 252.

¹⁵² TYERMAN, *Svaté války. Dějiny křižových výprav*, s. 808.

¹⁵³ HROCH, HROCHOVÁ, s. 256.

5 DŮSLEDKY KŘÍŽOVÝCH VÝPRAV

5.1 Vztahy mezi muslimy a křesťany

Když byla roku 1095 vyhlášena první křížová výprava a nespočet osob přijalo kříž, prakticky jedině, co věděli o islámu a jeho vyznavačích, bylo zprostředkováno západní církví. Obraz východního pohana, z části uměle vytvořený pro účely výpravy, popisoval saracéna jako brutálního, lascivního a chamtivého člověka, který zotročuje a mučí křesťany.¹⁵⁴ Je pravděpodobné, že tento západní pohled na muslimy spolu s okupací křesťanských svatyní byl jeden z faktorů, který podnítil křížácký fanatismus a masakry pohanů během první výpravy. Ovšem se založením křížáckých států ve Svaté zemi po úspěchu první kruciáty tento obraz přestal být udržitelný a během průběhu celého fenoménu prodělal řadu změn.

Bylo by chybné představovat si křížáky jako izolovanou skupinu, která jen útočí na okolní svět, a i když nemohlo nastat úplné smíření mezi křesťany a muslimy, každodenní život s sebou přinášel nutnost vzájemné interakce a jisté tolerance. Bylo ve vlastní zájmu křížáků využívat neshody mezi muslimy, ovšem k tomu bylo zapotřebí diplomacie a vysílání poselstev.¹⁵⁵ Spojenectví byla většinou preferována před vojenskou konfrontací a během periody kruciát byla uzavírána mezi křesťany a muslimy, často kvůli lokálním teritoriálním zájmům proti polickým rivalům stejného vyznání. Fakt, že křížáci měli pod kontrolou značné množství přístavů, nutil muslimy k jistému kompromisu s Franky, aby zabezpečili námořní obchod.¹⁵⁶ Křížácké státy bohatly právě díky obchodu a pro jeho nerušený chod bylo potřeba zaručit bezpečný průchod muslimským karavanám z vnitrozemí, stejně jako ubytování v křesťanských hostincích, což se samozřejmě neobešlo bez osobních styků a domluv.¹⁵⁷ Porobení

¹⁵⁴ HOUSLEY, *Fighting for the Cross. Crusading to the Holy Land*, s. 210.

¹⁵⁵ HROCH, HROCHOVÁ, s. 192.

¹⁵⁶ HILLENDBRAND, s. 391.

¹⁵⁷ RUNCIMAN, *A History of the Crusades Vol. 2*, 318.

vyznavači islámu byli otevřeně diskriminováni v legislativě přijaté roku 1120, která jim nařizovala, mimo jiné, platit daň z hlavy a nosit rozlišující oděv, avšak nelze tvrdit, že by se měli hůře, než porobení křesťané pod vládou muslimů. Obecně lze říci, že míra tolerance byla na různých místech odlišná.¹⁵⁸

Rovněž panovala jistá vzájemná náboženská snášenlivost, přičemž muslimové i křesťané dávali v drtivé většině případu přednost zachování svatyně druhého, i když si je uzpůsobily potřebám svých rituálů.¹⁵⁹ „V Akkonu, kde obě vyznání sdílela přeměněnou mešitu i předměstskou svatyni, se muslimští návštěvníci setkávali s vstřícným a spravedlivým přístupem křesťanů.“¹⁶⁰ Arabský emír Usáma ibn Munkiz potvrzuje ve své Knize zkušeností, že mu za křižácké okupace byla umožněna návštěva mešity al-Aksá v Jeruzalémě, kde se díky svým přátelským vztahům s některými křesťany mohl pomodlit. Ačkoliv toto tvrzení nelze považovat za důkaz, že se zde mohli modlit všichni muslimové, i tento možná ojedinělý příklad dokládá existenci dobrých vztahů a jisté míry tolerance mezi křižáky a vyznavači islámu.¹⁶¹ Možnost vykonávat poutě a navštěvovat svatá místa potvrzuje i arabský poutník ibn Džubajra, který sám v Jeruzalémě za křižácké okupace pobýval roku 1184 a následně upozorňuje na pokračující ekonomické vztahy mezi křižáky a muslimy, navzdory probíhající válce se Saladinem.¹⁶² I když nebyly snahy o christianizaci muslimů častým jevem, jsou doložena smíšená manželství mezi křesťany a muslimy hlavně v lidových vrstvách, přičemž synové z těchto svazků a muslimští konvertité často skončili jako členové vojenských oddílů lehké jízdy.¹⁶³

¹⁵⁸ TYERMAN, *Svaté války. Dějiny křížových výprav*, s. 226.

¹⁵⁹ HILLENDBRAND, s. 370-372.

¹⁶⁰ TYERMAN, *Svaté války. Dějiny křížových výprav*, s. 228.

¹⁶¹ MUNKIZ, Ibn Usáma, *Knih zkušností arabského bojovníka s křižáky*, Praha 1971, s. 205-206.

¹⁶² PHILLIPS, Jonathan, *The Travels of Ibn Jubayr and his View of Saladin*. In: JENSEN, VILLADS, Kurt, SALONEN, Kirsi, VOGT, Helle (ed.), *Cultural Encounters during the Crusades*, University of Southern Denmark 2013, s. 264.

¹⁶³ HROCH, HROCHOVÁ, s. 190.

Přesto, že mezi křižáky a muslimy panovala hluboce zakořeněná nenávisť, jsme schopni nalézt i příklady vzájemného respektu a uznání. Sám Usáma ibn Munkiz vnímá křižáky jako barbary a nevěřící, ale na druhou stranu ve svých příhodách často obdivuje jejich statečnost a dokonce uvádí některé franské rytíře jako své přátele. „*Frankové (Alláh se od nich odvrátí!) nemají žádnou ctnost, kterou se člověk honosí, vyjma statečnosti.*“¹⁶⁴ Je nutné však dodat, že tato přátelství byla často velmi povrchní, což dobře dokresluje spojenectví a údajné přátelství mezi antiochijským šlechticem Robertem FitzFulkem a damašským atabegem Tughteginem z roku 1115. Když byl Robert později vydán Tughteginovy na milost, jeho „přítel“ mu dal raději srazit hlavu, než aby za něj žádal o výkupné.¹⁶⁵ Již během první křížové výpravy křižáci obdivovali bojové dovednosti svých islámských nepřátel, přičemž to jediné, co bránilo muslimům k vítězství nad Franky, byla údajně jejich falešné náboženství.¹⁶⁶ Při evropském obrazu nenáviděných muslimů jistě zarazí případ Saladina, který byl před a v průběhu třetí křížové výpravy západními spisovateli vyobrazován jako zlý nepřítel, avšak po jejím skončení jako ušlechtilý válečník, který je dokonce roven křesťanům.¹⁶⁷

5.2 Kulturní přínosy

S usídlením křižáků ve Svaté zemi a každodenním osobním stykem s muslimy bylo velice pravděpodobné, že se tyto dvě odlišné kultury začnou nějakým způsobem ovlivňovat. Dále tu byl fakt, že západní křesťané tvořili ve Svaté zemi minoritu, proto je zcela logické, že postupem času začali přejímat zdejší zvyklosti, které usnadňovali každodenní život.¹⁶⁸ Nutnost

¹⁶⁴ MUNKIZ, s. 121.

¹⁶⁵ TYERMAN, *Svaté války. Dějiny křížových výprav*, s. 230.

¹⁶⁶ HOUSLEY, *Fighting for the Cross. Crusading to the Holy Land*, s. 226-227.

¹⁶⁷ NICHOLSON, Helen, *The Hero Meets His Match. Cultural Encounters in Narratives of Wars against Muslims*. In: JENSEN, VILLADS, Kurt, SALONEN, Kirsi, VOGT, Helle (ed.), *Cultural Encounters during the Crusades*, University of Southern Denmark 2013, s. 108.

¹⁶⁸ RUNCIMAN, *A History of the Crusades Vol. 2*, s. 291.

přizpůsobit se zdejšímu tvrdému podnebí a zákeřným nemocem, které na Západě neznali, je nechávala odkázané na východní způsoby a medicínu. Už jeruzalémský kronikář Vilém z Tyru si všiml začínajících integračních procesů, když v prologu své kroniky psal, že se různorodé skupiny slévají v jeden celek a ztrácí při tom svou etnickou příslušnost. Právě tato integrace byla pravděpodobně největší hrozbou pro islámský svět, neboť by zabezpečila stabilitu křižáckých států ve Svaté zemi, ovšem trvalý přísun nových křižáků v podobě následujících výprav, tyto procesy výrazně zpomaloval.¹⁶⁹ Zdomácnění části Franků potvrzuje i Usáma ibn Munkiz: „Mezi Franky jsou tací, kteří přijali mravy naší země a šli se s muslimy.“¹⁷⁰ U některých arabských kronikářů se lze dokonce setkat s rozlišením Franků, kteří žili již nějakou dobu na Východě a nově příchozími, přičemž v některých případech byly tyto „typy“ Franků vnímány jako dva politicky nezávislé celky.¹⁷¹

Samozřejmě zde byl problém jazykové bariéry a islámské prameny v tomto ohledu uvádějí, že jen velmi malé procento muslimů se zajímalo o jazyk Franků. Oproti tomu známe řadu křižáků, kteří se arabštinu naučili. Ačkoliv nebyli překladatelé ve Svaté zemi nedostatkovým zbožím, naučit se jazyk nepřítele s sebou neslo řadu výhod. Například během třetí křížové výpravy byl Richard I zachráněn jeho společníkem Vilémem z Preaux, který svou znalost arabštiny využil k odlákání pozornosti od krále při přepadení u Jaffy v roce 1191.¹⁷² Jistě velmi podněcovalo naučit se jazyk nevěřících déle trvající zajetí, což byl i případ tripolského hraběte Raimonda III. Pán Sidonu Renaud Grenier byl patrně jeden z mála západních křesťanů, který se arabsky naučil z vlastního zájmu, pro což si najal dokonce muslimského učitele, avšak jeho následná jazyková výbava mu dobře posloužila při diplomatických jednáních se Saladinem.¹⁷³

¹⁶⁹ HROCH, HROCHOVÁ, 192.

¹⁷⁰ MUNKIZ, s. 212.

¹⁷¹ HILLENDBRAND, s. 333-334.

¹⁷² Tamtéž, s. 331.

¹⁷³ TYERMAN, *Svaté války. Dějiny křížových výprav*, s. 234-235.

Je jisté, že Frankové přejali alespoň některé prvky z východní kultury, především z její příjemné stránky k ulehčení každodenního života. „*Některé prvky kultury a společnosti latinského Zámorí byly odrazem soudobého života na Západě, především pak v oblasti církve, jazyka a práva, výrazně se zde pak projeví prvky provincialismu*“¹⁷⁴ Křižáci se přizpůsobili místnímu podnebí volně stříženými oděvy, kožešinami v zimě a rovněž si podle muslimského způsobu začali chránit pokožku a zbroj před sluncem pomocí závojů a kabátců, někteří křižáci dokonce nosili turban.¹⁷⁵ Dále západní pokrmy postrádaly oproti Blízkému východu různorodost. V tomto kontextu je zajímavá historika Usámy ibn Munkize o franském veteránovi z první křížové výpravy, u kterého s přítelem večeřel. Tento křižák se údajně vyhýbal franským pokrmům a raději si najal egyptskou kuchařku. Pod jeho střechou bylo, podle muslimského zvyku, dokonce zakázané vepřové, a ačkoliv je důvěryhodnost této historiky pochybná, neboť takto důsledné dodržování východních zvyků rozhodně nebylo běžným jevem, lze si ji vyložit jako důkaz o zdomácnění některých Franků v Zámorí.¹⁷⁶ Pravděpodobně nejvíce se západní křesťané ve Svaté zemi lišili od svých evropských bratří vysokými hygienickými nároky, které přejali od místních obyvatel. Rovněž zde byl velký rozdíl v architektuře, přičemž i skromnější domy zámožných lidí byly vzhledem k západním poměrům velice dobře vybaveny.¹⁷⁷

5.3 Proměna západní církve

Je jisté, že křížové výpravy měly na formování západní církve velký vliv, přičemž už pro politické cíle Urbana II. bylo využito kruciáty. Když Urban ve svém konceptu Svaté války výpravy propojil ozbrojenou výpravu s kajícnou poutí nařízenou samotným Bohem, která očistí osobu, jež přijala kříž, byl to

¹⁷⁴ TYERMAN, *Svaté války. Dějiny křížových výprav*, s. 235-236.

¹⁷⁵ RUNCIMAN, *A History of the Crusades Vol. 2*, s. 317-318.

¹⁷⁶ MUNKIZ, s. 213.

¹⁷⁷ TYERMAN, *Svaté války. Dějiny křížových výprav*, s. 338.

vskutku revoluční krok, jehož správnost byla v očích křesťanů potvrzena triumfem první kruciáty a získáním Svatého města. Doba křížových výprav se také vyznačovala vleklým konfliktem mezi světskou a církevní mocí, přičemž obě strany si dobře uvědomovali, že veřejné mínění se přikloní k tomu, kdo se vyznamená ve Svaté zemi. Už od počátku tohoto fenoménu se církve snažila prosadit na výpravách svůj vliv, který reprezentovali její zástupci v podobě papežských legátů a jiných církevních hodnostářů, kteří se výprav účastnili a v některých případech¹⁷⁸ důrazně prosazovali svou autoritu.¹⁷⁹ Ačkoliv byly křížové výpravy schvalovány a vyhlášovány papežem, ten nad nimi často ztratil kontrolu téměř ihned poté, co křížáci opustili mateřskou zemi jako v případě čtvrté křížové výpravy, která místo pomoci křížáckým státům ve Svaté zemi vyplenila Konstantinopol, centrum ortodoxního křesťanstva.¹⁸⁰ Zde je dobře vidět změna ideologie Svaté války, která byla v původním konceptu zaměřena k boji proti pohanům, předně muslimům v Palestině. I když vztahy mezi východní a západní církví nebyly v době křížových výprav nejlepší, jedním z cílů první kruciáty bylo právě pomoci východním křesťanům pod muslimskou nadvládou, avšak už při průběhu první kruciáty jsme schopni pozorovat vzrůstající nevraživost mezi západními a ortodoxními křesťany, danou především nesplněním západních slibů byzantskému císaři a následnými spojeními Byzance se Seldžuky.¹⁸¹ Západní výpravy byly pro situaci ortodoxních křesťanů spíše negativní. V mnoha případech se měli pod křížáckou vládou hůře, než pod islámem, a i když měli o něco větší práva než muslimové, v některých ohledech byli postaveni na stejnou úroveň.¹⁸²

Křížové výpravy si v mnoha ohledech zaslouží svou špatnou pověst, jako náboženské války byly poznamenány nedisciplinovaností a krutostmi a v kontextu vojenských expedic byly zčásti i poutí, a proto museli být

¹⁷⁸ Viz Pelagius v případě páté kruciáty.

¹⁷⁹ HROCH, HROCHOVÁ, s. 225.

¹⁸⁰ RUNCIMAN, *A History of the Crusades Vol. 3*, s. 122-124.

¹⁸¹ HOUSLEY, *Contesting the Crusades*, s. 163.

¹⁸² HROCH, HROCHOVÁ, s. 267.

přístupné všem, což s sebou neslo nutnost přijmout prakticky každého, bez ohledu na jeho případnou vhodnost.¹⁸³ Postupem času se stávala účast na křížové výpravě stále finančně náročnější a je tedy pravděpodobné, že pokud by papežství nezavedlo zdanění církve od roku 1199, celý podnik by nejspíše zkolaboval kvůli nedostatku prostředků.¹⁸⁴ V 13. století byla přijímána nejrůznější opatření pro zajištění větší soudržnosti výprav, přičemž křížáci začali být přepravováni do Svaté země po moři, což zajistilo menší počet nebojucích, neboť chudí si nemohli cestu dovolit.¹⁸⁵

Církev rovněž dávala křížákům stále větší privilegia, přičemž úplná reorganizace křížových výprav na čtvrtém lateránském koncilu z roku 1215 přinesla jednak dříve neznanou systematickosti a lepší organizaci, ale předně odpuštění hříchů všem, kdo prakticky poskytnou příspěvek pro výpravu, v čemž lze vidět zrod pozdějších odpustků.¹⁸⁶ Tím získala církev potřebné finance pro cestu na Východ a vybavení křížáků, ovšem také to papežům poskytlo možnost využívat sebrané peněžní prostředky k úplně jiným cílům. Za tyto „novinky“ byla církev často kritizována, neboť byly v rozporu s původní myšlenkou kající poutě, kterou musel každý vykonat a opětovné neúspěchy dalších kruciát dále narušovali víru v Boží záměr osvobození Svatých míst a křesťanské přítomnosti v Palestině. Věc Svaté země již také nebyla prvořadá, neboť od počátku 13. století se začali křížová tažení vypravovat častěji jinam, především na Pyreneje, či na východ Evropy. Dále církev začala využívat kruciáty proti svým politickým odpůrcům, jako například v případě válek proti Štaufům, či katarské herezi albigenkých v jižní Francii.¹⁸⁷

¹⁸³ RILEY-SMITH, Jonathan, *Crusades, Christianity, and Islam*, s. 3

¹⁸⁴ TYERMAN, *Svaté války. Dějiny křížových výprav*, s. 479-480.

¹⁸⁵ TYERMAN, *Crusades. A Very Short Introduction*, s. 99.

¹⁸⁶ RUNCIMAN, *A History of the Crusades Vol. 3*, s. 144-145.

¹⁸⁷ TYERMAN, *Crusades. A Very Short Introduction*, s. 43.

5.4 Sjednocení islámského světa

Úspěchy první křížové výpravy byly často spojovány s muslimskou nejednotou a vnitřními rozpory, přičemž i po založení křížáckých panství na Blízkém východě a obsazením Svatého města se v jednotě islámského světa nejdříve prakticky nic nezměnilo. Většina muslimských vládců nepovažovala zpočátku západní křesťany za příliš velkou hrozbu a spíše se zaměřovala na své islámské rivaly, přičemž v mnoha případech dokonce úspěšně využila franckých sil pro odvrácení jiných muslimů, přes všechny ideologické rozepře, které mezi islámem a křesťanstvím panovaly.¹⁸⁸ I po následném zdomácnění některých Franků a ustálení každodenního života, vnímali vyznavači islámu křížáky stále jako vetřelce a nikdy se nehodlali smířit s jejich trvalou přítomností a „znečištěním“ jejich svatyně. Někteří muslimové v čele s al Džauzím otevřeně zpochybňovali duševní zdraví muslimů, kteří zůstali žít pod nadvládou Franků, avšak absence velkých povstání svědčí o relativní spokojenosti, alespoň v některých vrstvách východní společnosti.¹⁸⁹

Ve sjednocení světa muslimů proti západním křesťanům hrálo jistě velkou úlohu jejich pojetí Svaté války - džihád, který zdůrazňoval nutnost vyhnat Franky ze Zámorí a předně získat zpět posvátná místa islámu. Tato koncepce boje byla využívána předními muslimskými vojevůdci jako klíčová hnací síla pro upevnění jejich postavení a sjednocení proti společnému nepříteli pomocí důmyslné propagandy, často přiživované franským brutálním jednáním s muslimy.¹⁹⁰ Prvním úspěšným bojovníkem proti křesťanům byl Imád ad-Dín Zengí, jemuž se podařilo spojit Aleppo a Mosul, čímž vytvořil poměrně pevný státní útvar. Rovněž dokázal pomocí výborné strategie dobýt jedno z franckých knížectví Edessu a rozbít tím mýtus o neporazitelnosti západních rytířů. Zengí byl také některými popisován jako

¹⁸⁸ HIILENDBRAND, s. 74-76.

¹⁸⁹ TYRMAN, *Svaté války. Dějiny křížových výprav*, s. 227-228.

¹⁹⁰ RILEY-SMITH, *Crusades. Christianity and Islam*, s. 73.

vládce, který započal Svatou válku proti křesťanům a jeho úspěch si získal ohlas v celém islámském světě.¹⁹¹ Jeho synovy Núr ad-Dínovi se povedlo sjednotit celou Sýrii pod svou vládou a ačkoliv Jeruzalém tvořil klíčovou složku jeho propagandy Svaté války, nikdy proti němu nevytáhl. Místo toho se raději začal soustředit na podmanění fátimovského Egypta, do čehož se často vměšovalo jeruzalémské království, ale nakonec roku 1169 triumfálně vstoupil do Káhiry. Právě v Egyptě ještě pod formálním velením Núr ad-Dína započal svou kariéru Saladin, kterému se podařilo sjednotit Sýrii s Egyptem a konečně osvobodit Jeruzalém po masakru křižáckého vojska u Hattínských rohů. Po jeho smrti se ovšem jednota islámského světa rozpadla v nástupnických válkách, které vyvrcholili až mamlúckým převratem v Egyptě a povstáním dalšího úspěšného vojevůdce, sultána Bajbarse, za kterého byl islámský svět opět sjednocen a rovněž byl znovuobnoven džihád proti Frankům.¹⁹² Dalo by se říci, že jednota islámského světa závisela na úspěších jejích předních vojevůdců, kteří však často museli upevňovat svoje postavení skrze boje proti ostatním muslimům, namísto nenáviděných křižáků. Právě přítomnost Franků ve Svaté zemi, spolu s dalšími západními pokusy o expanzi na úkor muslimů, dala směr a opodstatnění snah o muslimskou jednotu, která byla pro úspěšný boj s Franky a jejich vyhnání z Blízkého východu nutná.

Jednou z hlavních snah v počátečních bojích s křižáky bylo osvobození Svatého města, kterému muslimové přikládali velký náboženský význam, nelze se proto divit, že jeho obsazení v rámci první křížové výpravy bylo vnímáno jako znečištění islámských svatyň. Jeruzalém se stal poté také klíčovým bodem v muslimské Svaté válce a jeho dobytí Saladinem bylo oslavováno jako triumf islámu a o to negativněji byla později vnímána dohoda sultána al-Kámila s Fridrichem II., která Jeruzalém opět předala křesťanům.¹⁹³ Ačkoliv panovala mezi křesťany náboženská nesnášenlivost,

¹⁹¹ HILLEND BRAND, s. 110-111.

¹⁹² TYERMAN, *Crusades. A Very Short Introduction*, s. 61-62.

¹⁹³ GABRIELI, s. 236-239.

byli do Svatého města pod muslimskou nadvládou dále vpouštěni západní poutníci, pravděpodobně proto, že si přední vůdci islámu uvědomovali důležitost, kterou Jeruzalém představoval i pro západní křesťany.¹⁹⁴

¹⁹⁴ ABU-MUNSHAR, s. 180-181.

6 ZÁVĚR

Křížové výpravy poskytly západní církvi důležitý prostředek pro posílení její prestiže, stejně jako možnost, jak mohli reformní papeži prosadit své názory na úkor světských panovníků. Když papež Urban II. vyhlásil po žádosti byzantského císaře roku 1095 první křížovou výpravu, položil nevědomky základ systému, který měl výrazně ovlivňovat církevní i evropskou politiku v dalších dvou staletích. K přijetí kříže a cestě za osvobození Svatých míst povstalo obrovské množství lidí, ochotných vydat se do Svaté země a osvobodit Jeruzalém, spolu s východními „bratry“, kteří byli pod údajným útiskem pohanských muslimů. Obraz krutých vyznavačů islámu vraždících nevinné křesťany a znesvěčujících Kristovi svatyně byl zčásti uměle vytvořen a předněji přiživován západní církví pro potřeby křížových výprav. Hnacím motivem se pro křížáky se stala Svatá válka, která zaručovala Boží záměr dobytí Svaté země a stejně tak dávala jistotu věčné spásy.

Úspěch první křížové výpravy a následné založení čtyř křížáckých států na Blízkém východě poskytl unikátní možnost interakce dvou znepřátelených kultur a náboženství. Při průběhu celého prvního tažení byli muslimové viděni jako nenávidění pohané, kteří si nezaslouží nic jiného než smrt. Tento obraz podporoval křížácký fanatismus, který vyvrcholil masakrem muslimů při dobytí Jeruzaléma roku 1099, jímž byl šoková dokonce i západní svět. Bylo by ale zavádějící považovat křížáky za násilnické fanatiky. Během průběhu výprav do Svaté země se setkáme s mnoha případy naprosto stejného jednání ze strany muslimů. Křížácký úspěch byl dán předně rozdrobeností islámského světa, přičemž muslimové dokonce chtěli nejprve využít západní rytíře jako případné spojence proti svým rivalům.

Přítomnost křížáků ve Svaté zemi dala ovšem muslimům potřebný impulz pro sjednocení proti společnému nepříteli a znovuoživení džihádu, jejich formy Svaté války, kterou nejspíše započal vojevůdce Zengí, když

dobyl jedno z křižáckých panství. Ačkoliv nelze popřít nenávisť, která mezi těmito kulturami panovala, jsme schopni nalézt nespočet případů vzájemné koexistence, uzavíraných spojenectví a někdy dokonce i respektu. Dokonalým příkladem změny západního pohledu na muslimy je islámský vojevůdce Saladin, který byl díky svému jednání uznáván nejen křižáky ve Svaté zemi, ale předněji i značnou částí západního světa, který ho dokonce idealizoval jako téměř rovného křesťanům. Oproti tomu si také řada významných křesťanských osobností jako Richard I., Fridrich II., či Ludvík IX. vydobyla respekt světa islámu a ačkoliv obě strany nadále považovaly svoji ideologii za tu přednější, nastal zde jasný posun ve vnímání nepřítele.

Život na Blízkém východě sebou přinášel nutnost každodenního osobního styku, a proto bylo alespoň částečné kulturní ovlivnění nevyhnutelné. Křižáci žijící ve Svaté zemi se postupem času stále výrazněji odlišovali od obyvatel Západu přijetím některých kulturních zvyklostí a životního stylu Blízkého východu, z čehož pramenilo zděšení poutníků, kteří po cestě do Palestiny našli rytíře vzhledově připomínající spíše muslimy. Toto rozdělení křesťanů ještě více podtrhují muslimští kronikáři, kteří začali rozlišovat mezi zdomácnělými a západními Franky.

Křížové výpravy se postupně odvracovaly od původní idey předně naprostou změnou křižáckých privilegií a povinností. Také byly stále více zneužívány pro dosažení osobních cílů papežů, kteří vyzývali k přijetí kříže nově i proti jiným křesťanům. Rovněž s neúspěchem většiny kruciat souvisela i postupná ztráta zájmu o „věc Svaté země“, která vyvrcholila k ponechání latinských států na Blízkém východě na pospas muslimům a jejich vyhlazovací válce.

7 SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY

7.1 Prameny

JOINVILLE, Jean, *Paměti křižákovi*, Praha 1965.

MUNKIZ, Ibn Usáma, *Kniha zkušeností arabského bojovníka s křižáky*, Praha 1971.

7.2 Monografie

ABU-MUNSHAR, Maher Y., *Islamic Jerusalem and its Christians. A History of Tolerance and Tension*, London 2007.

CARDINI, Franco, *Evropa a Islám*, Praha 2004.

GABRIELI, Francesco, *Křížové výpravy očima arabských kronikářů*, Praha 2010.

GEOFFREY, Hindley, *Saladin a počátky džihádu*, Praha 2009.

HILLENDBRAND, Carole, *The Crusades. Islamic Perspectives*, Edinburgh 1999.

HOUSLEY, Norman, *Contesting the Crusades*, Malden 2006.

HOUSLEY, Norman, *Fighting for the Cross. Crusading to the Holy Land*, New Haven 2008.

HROCH, Miroslav, HROCHOVÁ, Věra, *Křižáci ve Svaté zemi*, Praha 1996.

HROCHOVÁ, Věra, *Křížové výpravy ve světle soudobých kronik*, Praha 1989.

MAALOUF, Amin, *The Crusades Through Arab Eyes*, London 2006.

MAYER, Eberhard, Hans, *Dějiny křížových výprav*. Praha 2013.

MACEVITT, Christopher, *The Crusades and the Christian World of the East. Rough Tolerance*, Philadelphia 2008.

RILEY-SMITH, Jonathan, *The First Crusade and the Idea of Crusading*, London 2003.

RILEY-SMITH, Jonathan, *The Crusades, Christianity, and Islam*, New York 2008.

RUNCIMAN, Stevens, *A History of the Crusades. Vol. 1. The 1 Crusade and the Foundation of the Kingdom of Jerusalem*, Cambridge 1965.

RUNCIMAN, Stevens, *A History of the Crusades Vol. 2. The Kingdom of Jerusalem and the Frankish East*, Cambridge 1965.

RUNCIMAN, Stevens, *A History of the Crusades Vol. 3. The Kingdom of Acre and the Later Crusades*, Cambridge 1965.

TATE, Georges, *Křižáci v orientu*, Praha 1996.

TYERMAN, Christopher, *Crusades. A very short Introduction*, Oxford 2005.

TYERMAN, Christopher, *Svaté války. Dějiny křížových výprav*, Praha 2012.

7.3 Studie

CHEVEDDEN, Paul, *Cultural The View of the Crusades from Rome and Damascus. The Geo-Strategic and Historical Perspectives of Pope Urban II and Ali ibn Tahir al-Sulami*. In: JENSEN, VILLADS, Kurt, SALONEN, Kirsi, VOGT, Helle (ed.), *Cultural Encounters during the Crusades*, University of Southern Denmark 2013, s. 27-53.

JENSEN, VILLADS, Kurt, *Cultural Encounters and Clash of Civilisations. Huntington and Modern Crusading Studies*. In: JENSEN, VILLADS, Kurt, SALONEN, Kirsi, VOGT, Helle (ed.), *Cultural Encounters during the Crusades*, University of Southern Denmark 2013, s. 15-26.

NICHOLSON, Helen, *The Hero Meets His Match. Cultural Encounters in Narratives of Wars against Muslims*. In: JENSEN, VILLADS, Kurt, SALONEN, Kirsi, VOGT, Helle (ed.), *Cultural Encounters during the Crusades*, University of Southern Denmark 2013, s. 105-118.

PHILLIPS, Jonathan, *The Travels of Ibn Jubayr and his View of Saladin*. In: JENSEN, VILLADS, Kurt, SALONEN, Kirsi, VOGT, Helle (ed.), *Cultural Encounters during the Crusades*, University of Southern Denmark 2013, s. 75-90.

STEWART, Angus, *The Armenian Kingdom and the Mongol-Frankish Encounter*. In: JENSEN, VILLADS, Kurt, SALONEN, Kirsi, VOGT, Helle

(ed.), *Cultural Encounters during the Crusades*, University of Southern Denmark 2013, s. 263-281.

8 RESUMÉ

This bachelor theasis is about changing relationships between Muslims and Christians during the period of crusades and impact it had on both communities. It analyzes only crusades which took place in Holy land or Egypt and there are briefly mention the others like fourth but only to support the examined isme.

The work is dividend into four main chapters. The first chapter aims to describe situation of both Islam and Christian world in time right before the anouncement of the first crusade to Holy land in 1095. The second part describes key events in second and third crusades and is heavily focused around Saladin and his form of Holy war agains Christians as well as his relationship with the king of England Richard I. The third chapter analyzes changing form of crusades and Frederick II. with Lewis IX. due to their role in relations between East and West. This part also shows beginnings of Muslim success in ending Christian rule in Holy land under the command of mamluk sultan Baybars. Final part judges the consequences the crusade had on Muslim and Christian community.